

MARK A. 3 TOVES II

VII.
Q. 40386.
ad 34703.
9.

40386, w 34703. *MLCg.*

40386
w
34703

Povesti

slovenskemu ljudstvu
v pouk in zabavo.

Zbral in uredil

A. Kalan

030027965

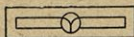
V Ljubljani 1909

Založila Katoliška bukvarna

:: Tiskala Katoliška tiskarna ::

Kazalo.

	Stran
Oče in sin	1
Berač s stopnjic pri sv. Roku	19
Kovač iz Antwerpna	31
Vojakov rejenec	54
Pokora	68
Iz bolezni alkoholnega norca	82
V snegu	109

Oče in sin.

Povest.

I.

Na morskem obrežju v Barceloni je bilo danes vse živo. Na tisoče ljudi se je gnetlo po bregu; vse je hotelo videti vojaško ladjo »Madrid«, ki se je bližala pristanišču. Matere, žene, otroci so nestrpno pričakovali dohoda mornarjev, ker med njimi so bili njih možje, očetje in sinovi. Kolikor bliže je bila ladja obrežju, tembolj zvedavo so gledali vojaki-pomorščaki s krova ladje na breg, da zagledajo svoje domače, katerih že več mesecev niso videli. Zdaj je ta, zdaj oni zagledal mater ali očeta, ženo ali otroke, in pričeli so mahati z robci v znamenje pozdrava. In tudi ljudje na bregu so odzdravljali z robci. Bili so prisrčni pozdravi, ki jih je narekovala ljubezen onih, ki so bili združeni v rodbini, pa sta jih poklic in skrb za vsakdanji kruh trgala narazen za cele mesece.

Dolgo je trpelo, preden so se mornarji izkrcali iz velike ladje v čolničke, ki so jih vozili na breg. Mornarji so se hitro razkropili po me-

stu; tisti, ki so bili tam doma, k svojim domačim, drugi pa po raznih gostilnah. Vse je oživel po mestu.

Velik šum je bil tudi v gostilni pri »Svetilniku«, ki je bila blizu morja. Med mornarji je veliko dobrih vojakov, mnogo pa tudi spridenih, kakor drugod. In kadar pridejo po dolgih vožnjah pomorščaki na suho, takrat je življenje! Na ladji so navezani na natančen, strog red; dan za dnem morajo opravljati težko službo; razvedrila je malo, zabave skoro nobene. Pri tem si pa prihranijo precej denarja, ker ga na ladji bolj težko zapravijo. Zato si pa tembolj privoščijo takrat, ko pridejo zopet na suho. Vsakdo jim seveda iz srca privošči po tolikih naporih prijetnega oddiha in razvedrila, pa pomorščaki ob takih prilikah skoro ne poznajo nobene meje v uživanju. Kmalu se čuje iz raznih beznic divje vpitje pijanih mornarjev, škripajoči glasovi zakotnih godcev po raznih plesiščih in temna noč komaj zakriva poštenim ljudem vlačugarsko življenje po zakotnih beznicah in po bolj odročnih mestnih ulicah.

Tudi pri »Svetilniku« je bila gostilna bolj za pomorsko plažo. Pijancem in igralcem je bila znana ta gostilna kakor navadno zavetišče.

Za ta večer si je gostilničar najel nekaj ciganov za godbo, in kmalu je hrumel po dvorani šumen ples, ali pravzaprav nerodno ska-

kanje in suvanje in zaletavanje v neznosni gnječi. Ljudje so postajali zunaj gostilne in čul se je izmed njih glas: »Danes imajo pomorščaki denar!«

Neka ženska se je počasi priplazila do gostilniških vrat. Slabo je bila napravljena, mlada še, pa vendar polna bolestno-starili potez na obrazu. Komaj odpre vrata in pogleda v pivsko sobo, takoj zakriči par mornarjev:

»Halo, ženska!« In v trenutku jo zagrabi žilava roka pomorščakova ter jo potegne v sobo. Pomorščaki se gnetejo okrog nje, vsak bi rad plesal z njo. Ona se brani, prosi, joka, a vse nič ne pomaga, pijani pomorščaki jo vlačijo med cigansko godbo po sobi semintja.

»Za božjo voljo, pustite me pri miru,« vzdihuje ženska skoro že brez sape.

»Nič ne pomaga, danes se moramo naplesati. Že tri mesece nismo bili na suhi zemlji, in danes se nam treba prepričati, ali je tukaj pod nami suh, trden svet.« In vdaril je z nogo ob tla pomorščak, ki je to govoril in potegnil za seboj v vrtinec plesalcev nesrečno žensko.

To pa je bilo vendar le preveč gostilničarju, ki sicer ni imel posebno tenke vesti. On zgrabi pomorščaka, ki jo je vlačil za seboj, rekoč:

»Stoj! Dovolj je teh neumnosti! Poiščite si žensk, ki bodo rade plesale z vami, to revo pa pustite.«

Pomorščak jo za trenotek izpusti in to priliko ženska porabi, da odskoči k vratom, kamor ji je že gostilničar pripravil pot. Ravno pa, ko pride do vrat, se odpró od zunaj in v sobo vstopi visok in krepak pomorščak ter se zadene ravno v žensko, ki je hotela iz sobe ven. Ženska ga pogleda, vzdihne in ga prime za roko, rekoč: »Ah, Tone, ali si vendar prišel! Tebe sem iskala; no, sedaj je vse dobro, da sem te le dobila.«

»Čemu me iščeš? Vsaj znam sam domov, toda takrat, kadar jaz hočem.«

»Vedela sem, da prideš s to ladjo, pa te ni bilo domov, kjer sva te s sinkom že tako težko pričakovala, zato sem te iskala po raznih gostilnah in sem te vendar tukaj našla. Skrb in sila sta me prignali za teboj,« dejala je žena Tonetu, ki je bil v službi na ladji.

»Sila te je prignala,« reče mož soprogi ter jo potegne za seboj na prosto, »ali sama nič ne delaš?«

»Delam, kar morem, vendar ne zadostuje za otroka in zame.«

»Ne zadostuje? — Ali misliš, da ti bom jaz kaj denarja dal? — Jaz nimam nič denarja.«

»Anton, ne govori tako, vsaj si dobil plačo.«

»Ej, kje je že plača! Ni bilo sreče pri igri,« dejal je in se zakrohotal, »nocoj pa upam, da bo več sreče; potem tudi ti dobiš svoj delež.«

»Pojdi rajši domov,« mu reče žena, ki je vedela, da bo pri ponočni igri le še nove dolgove napravil, katere bo potem ona morala plačevati s svojim skromnim zaslužkom. »Vsaj veš, da nimaš sreče pri igri.« In oprijela se ga je za roko, da bi ga spravila domov. — Mož pa se raztogoti, se je otrese in ji zagrozi, naj ga pusti pri miru.

»Ne, nikamor ne pojdeš nocoj. Dovolj časa sem se že sama ubijala z otrokom. Tudi tvoja dolžnost je, da zanj skrbiš, vsaj vidiš, da jaz sama ne morem vsemu kaj, odkar sem bila bolna.«

Mož pa ni imel nobene prijazne besede za ženo, v njem je tlela in gorela le strast po pijači in igri. Ta strast ga je popolno oslepila. Zato pahne ženo od sebe in hoče oditi svojo pot. Toda žena, prepričana, da se ji popolnoma izgubi, ako ga pusti od sebe, se ga zopet oklene. Na vsak način ga hoče rešiti. Vé namreč, kako je propadel zadnji dve leti, kako mu je zamrzela cerkev in domača družina, odkar je v pijači in igri iskal svoje sreče. Bala se je tudi, da bi ga ji njegovi tovariši ne ubili, ker se je že večkrat ves potolčen privlekel domov.

»Anton, lepo te prosim, pojdiva domu; glej, Milko te že tako težko čaka.«

»Strani, pravim,« zadere se mož nad njo in dvigne ves razdivjan svojo pest nad ubogo soprogo.

»Anton, nikari!« zakriči žena, pa bilo je že prepozno, ker v tem hipu je vsled udarca odletela od njega in trčila z vso silo z glavo ob mejnik na cesti. Tone pogleda, zagleda kri na glavi, grdo zakolne in ko sliši, da se bližajo ljudje, zbeži v stransko ulico in izgine med drugimi ljudmi.

Nezavestna je ležala nesrečna žena ob cestnem kamnu in gorka kri ji je kapala raz čelo po obrazu. Takoj se je zbrala gruča ljudi okrog nje, ki so jo poskušali vzdramiti. Med njimi je bil tudi vojak, ki jo je poznal. Hitro naprosi druge, naj mu pomagajo, da jo prenesó v bližnjo hišo. Urno pošljejo po zdravnika, ki kmalu pride. Bil pa je mnenja, da je vsaka pomoč odveč, ker je zadeta na sence in ji je odteklo že preveč krvi. Drgnili so jo po nasvetu zdravnikovem z mrzlimi obkladki. Toliko je s tem dosegel zdravnik, da se je za hip vzdramila iz nezavesti.

»Milka, duhovna,« je vzdihnila, ko se je vzbudila.

Znanec je tekel v njeno stanovanje. Kmalu je prišel vojak z Milkom ter ga pripeljal k postelji matere.

Z veliko težavo je položila mati svojo trudno roko na njegovo glavo in vzdihnila:

»Oh, ubogi otrok! Sirota!« Več ni mogla spregovoriti, in roka ji je omahnila, božajoč Milkovo lice.

Iskajoč duhovna, srečali so na ulici nekega benediktinca ter ga naprosili, ker je sila velika, naj gre k bolnici.

Razvedrilo se je lice trpeči ženi, ko je videla, da sta se ji izpolnili obe želji. Duhovnik ji je podelil sv. zakramente za umirajoče. Bil je zadnji čas. Komaj je duhoven dovršil svoje sveto opravilo, je žena umrla. Mali Milko je stal poleg mrtve matere in jokal. Mrtvi materi je bila odprta pot v mrtvašnico, Milko pa, sirota, ni imel iti nikamor. Po daljšem razgovoru se je benediktinec prepričal, da dečko nima nikakih sorodnikov, zato se je odločil dečka začasno vzeti seboj v samostan.

»Milko, daj materi zadnji poljubček in ne pozabi, da te toliko ni in ne bo nihče ljubil na svetu, kakor tvoja sedaj mrtva mati.« — Deček poljubi roko mrtve matere, ki ga je tolikrat blagoslavljala, mu delala sveti križ in ki je tolikrat vsled prehudega dela vtrujena omahovala iz ljubezni in v skrbi zanj.

In pokleknil je duhoven z Milkom ob mrliški postelji in opravila sta kratko molitev za pokojno mater; duhovnik pa pristavi:

»Milko, tako se vsak dan spomni svoje matere in zraven tudi svojega očeta, pa ti bo dobro na zemlji.« Nato hitro poškropi mrliča z blagoslovljeno vodo, prime dečka za roko, obriše si solzo sočutja in odide v temno noč.

II.

Nekaj ur od Barcelone dviguje se strma, visoka gora, ki se imenuje Montserrat. Na tej gori so redovniki benediktinci postavili daleč od svetnega šuma svoj samostan z lepo cerkvijo, ki je posvečena Materi božji. Od blizu in daleč so prihajali verniki na to goro počastit in priporočat se Kraljici nebeški. Posebno velik shod je bil o Malem Šmarnu meseca septembra vsako leto. Takrat je namreč vselej prišel na Montserrat tudi škof iz Barcelone, ki je ta dan vernikom pridigal in bogoslovcem benediktincem podelil svete redove in nekatere posvetil tudi v mašnike.

Na tej, sicer čez leto tihi in mirni gori, se je na ta dan zbralo toliko ljudi, da je bila gora polna vernikov in da so le v posameznih oddelkih mogli dohajati v prenapolnjeno samostansko cerkev. Bilo je blizu dvajset let pozneje, odkar so se zvršili dogodki, ki smo jih ravnokar opisali. Bila je sobota pred Malim Šmarnom, ki je bil to leto v nedeljo. Ob pozni večerni uri se je vračal mlad redovnik iz milostne kapele v svojo celico. Na hodniku je srečal starejšega redovnika, ki je mladega sobrata živo pogledal:

»Brat Marijan, odkod v tako pozni uri?«

»Iz kapele v celico,« mu odgovori Marijan.

»Ali si se kaj spomnil mojih besedi, moj sin, ali si tudi kaj molil za svojega očeta?«

»Dà, oče prečastiti! Storil sem, kakor ste mi naročili, voditelj duhovni ter . . .«

»Dovolj, moj sin!«

Mladi redovnik je zardel, spomnil se je, da opravlja duhovne vaje za mašniško posvečenje, pa je hotel vendar več govoriti, kakor je bil vprašan.

»Bog te blagoslovi, moj sin, in usliši tvoje molitve za nesrečnega, izgubljenega očeta!« . . .

Krasen je bil drugi dan, praznik Marijinega rojstva, lep, kakor so lepi dnevi v septembru samo na Španskem. Škof je prišel že prejšnji večer v samostan. Zgodaj zjutraj je podelil nekaterim mladim redovnikom nižje redove, bratu Marijanu pa zakrament mašnikovega posvečenja. Popoludne pa je neštetim množicam goreče oznanoval božjo besedo in proslavljal Kraljico nebeško ter priporočal vernike njenemu varstvu. Proti večeru pa so po ondotni šegi napregli dve muli v voz, s katerim se je višji pastir vrnil v svojo škofijsko stolico v Barcelono. Tudi množice so se polagoma razšle in zvečer je bila gora zopet mirna in tiha in samostan je zopet sameval pod varstvom Matere božje, ki je ta dan vesela sprejela marsikaterega svojih izgubljenih sinov in hčera, ki so v njenem svetišču ta dan pri spovedi in svetem obhajilu našli mir svojim dušam, srečali se z Marijo in prejeli izveličavno srečo od Gospoda.

Mrak se je priplazil iz doline na goro in temna noč je objela svetišče na gori. V cerkvi je bilo vse prazno in tiho; večna luč je svetlikala pred Najsvetejšim, zadaj v milostni kapeli pa je še klečal novomašnik Marijan v goreči molitvi, proseč Boga, naj usliši iskreno željo ter reši dušo njegovega izgubljenega očeta.

Glasen ropot pred oltarjem vzbudi očeta Marijana iz njegove pobožne molitve. Kaj bi pač bilo? Vsaj vendar ni več nikogar v cerkvi, vrata so zaprta. In vendar zopet čuje, kakor da bi se nekdo bližal oltarju. Menih vstane in skuša v mraku gledati, kaj da je. Tedaj pa se posveti vanj; človek, ki se je bližal oltarju, je imel svetilko seboj, tako, kakoršno imajo tatovi, da posveti, kadar jo rabi, ali da luč skrije, kadar je v nevarnosti. Skoro bi bil mladi redovnik zakričal, ker svetilka mu je pokazala obraz divjega, velikega človeka, ki je ravno stopal proti oltarju in se bližal tabernakelju. Ko stegne ta divjak svojo roko proti vraticam tabernakelja, tedaj pa poskoči oče Marijan iz svojega skrivališča in zgrabi lopova uprav tedaj, ko je segel po Najsvetejšem. Prijel ga je od zadaj in ga je skušal odstraniti od oltarja. Toda kaj je mogel on slaboten proti takemu orjaškemu divjaku. Ta se hitro obrne, mahne z roko in menih ga takoj izpusti; tedaj ga pa tat zgrabi, vrže na tla, stisne za vrat in ga duši s tako silo, da se oče Marijan onesvesti in kakor

mrtev obleži pred oltarjem. Lopov mu posveti v obraz s svojo svetilko, potiplje ga za glavo in roko in grdo režeč se reče:

»No, ta ima dovolj! Drugič ne bo več imel prilike motiti me pri mojih poslih. Eden takih trotov več ali manj na svetu, ni prav nobene škode. Sedaj pa treba hiteti, da to ropotijo poprej odnesem, ker baje ti-le menihi že na vse zgodaj pridejo blebetat v cerkev.«

Tat posveti na oltar in zalesketa se pred njim visoko gori zlata krona, ki obdaja glavo nebeški Kraljici. Uren kakor maček skoči na oltarjevo mizo, seže z roko za steber in po njem kvišku, da doseže krono ter jo iztrga Mariji raz glavo. Poleg kipa Matere božje so stale na obeh straneh z žebli v les pritrjene posode s suhimi cvetkami. Vlomilec prime za posodo in poskusi, ako je dovolj pritrjena, ker ako se nje oprime, potem je z drugo roko že pri kroni. Zdelo se mu je, da je posoda dovolj pritrjena, zato se obesi nanjo z levo roko, z desno pa hoče do krone. V tem pa se posoda sname, žebelj je premalo držal, se nagne in zvrne; ž njo pade z višine oltarjeve tudi lopov na rob oltarjeve mize in od tam na stopnice, kjer obleži nezavesten prav blizu očeta Marijana. Silen ropot je vzbudil zakristana, ki je imel blizu cerkve svojo celico in kmalu je prihitel prior z drugimi redovniki v cerkev, ves v strahu, kaj da pomeni ta nenavadni ropot.

Le prehitro so opazili grozoto na svetem mestu. Hitro zagledajo očeta Marijana, mislijo, da je mrtev, zato precej tam na mestu vse poskusijo, da bi ga oživili. In res se jim po dolgem trudu posreči, da oče Marijan spregleda in spregovori:

»Lopov je ukradel Najsvetejše!« . . .

Vlomilec pa je ležal kakor mrtev, ves pobit po glavi, imel je zlomljeno nogo in zdravnik, ki je pozneje prišel, je dejal, da mora imeti tudi notranje poškodbe, ker je bljuval kri, da utegne vsak hip umreti.

Oče Marijan je prosil zanj, naj ga preneso v kako samostansko celico, da se morda skesa pred smrtjo svojega zločina.

* * *

Tedni so že minuli, pa tat še ni umrl. Iz usmiljenja so ga še vedno oskrbovali menihi pod svojo streho in na lastno prošnjo mu je stregel oče Marijan.

Ta služba pa ni bila lahka. Ko se je lopov zavedel in videl, da je v samostanu, da ima zlomljeno nogo, da nikamor ne more, tedaj je preklinjal in grozil in zmerjal očeta Marijana, kadar je prišel k njemu. Čim dalje je trajala njegova bolezen, tem bolj je bil nepotrpežljiv.

»Prokleti hinavci, ali bote že napravili enkrat konec? Gotovo mi dajete taka zdravila,

da se mi noga ne zaceli, — Seveda, vi pravite, da me imate iz usmiljenja, pa jaz vem, da ste že biriče naročili, ki me takoj zgrabijo, kakor hitro pomolim glavo skozi samostanska vrata! — Poznam vas; vse to je sama hinavščina; ako se nasproti meni lepe delate . . . »

Tako je dejal ropar dan za dnem in nazadnje ni maral več nikogar v celico, samo še očeta Marijana, ki mu je ves čas stregel kakor jagnje in veliko zanj molil.

Neko jutro pride oče Marijan k bolniku, ki je povedal ob neki priliki, da mu je ime Rikardo, v celico. Najde ga kakor po navadi v postelji. Ko pa zagleda meniha, takoj ga pokliče in mu reče:

»Ali me boste nalagali, ako Vas nekaj vprašam ?«

»Nalagal? Kako si morete, Rikardo, kaj takega misliti? Pri nas v samostanu ne spregovorimo nobene lažnjive besede.«

»Vsaj vas poznam. V vsem življenju še nisem našel človeka, ki bi ne lagal. No, vendar Vas moram nekaj vprašati. Povejte mi, ali bom še kdaj zdrav in ali bom lahko hodil?« In divje kakor ris je uprl svoje zlobne oči v meniha. Kakor da bi ga hotel prodreti z očmi. Šlo se je za usodo njegovega življenja.

»Prijetelj, ne popolnoma. Roki boste lahko rabili, tudi noga je boljša, vendar pravi zdravnik, da brez palice ne boste mogli hoditi.«

»Torej ostanem pokveka,« vzdihne Ri-kardo. — Tedaj pa se zopet vzbudi v njegovi duši vsa lopovska divjost. »Zakaj ste klicali zdravnika, zakaj me niste vrgli v bližnji jarek, kjer bi bil poginil, kakor pogine pes. Bolje bi bilo zame, kakor pa sedaj, ko sem ves pokvečen, ko bom otročajem v zasmeh in ljudem v nadlogo? — Ha, vem zakaj ste to storili: Vam dobro dé, da moram jaz tako trpeti in da bom moral nositi vse življenje sramotno znamenje, berglje, in vsak, ki me takega vidi, bo kričal za menoj: Prav ti je, zakaj pa si hotel ukrasti Materi božji krono!« . . .

»Priatelj, kar smo tebi storili, smo ti storili iz usmiljenja in ljubezni. Naš Izveličar nam je to naročil, rekoč, da naj bližnjega ljubimo kakor sami sebe in On nam je tudi ukazal, da naj ljubimo svoje sovražnike in da naj dobro storimo tistim, ki nas preganjajo.«

»No, le molčite s svojimi pridigami. To so samo lepe besede, a v dejanju je vse drugače.«

»Mislim, da ves čas, odkar ste pri nas,« odgovori menih, »lahko vidite, da to, kar govorimo, tudi storimo.«

»Še nekaj Vas bom vprašal, mladi menih. Povejte mi: Ali je že kedaj prišel v mojo celico oni redovnik, ki sem ga v cerkvi vrgel na tla?«

»Gotovo je bil že tukaj,« odgovori oče Marijan nekoliko v zadregi.

»Kaj menite, ali bi mi tudi on hotel streči tako, kakor mi Vi strežete? No, če bi to storil, potem bi se pokazalo nekaj ljubezni do sovražnika.«

»Jaz mislim, da bi ravno tako storil, kakor jaz,« reče oče Marijan.

»Ali ga dobro poznate? — Ali se ne bojite, da Vas on postavi na laž?«

»Upam, da ne!« odvrne menih.

»Pripeljite mi onega meniha za poskušnjo, da vidim, kakšna je vaša ljubezen do sovražnikov,« reče Rikardo in gleda zvedavo redovnika.

»Tega pa ne morem storiti!«

»Aha, vsaj sem vedel, kakšna je ta vaša toliko hvaljena ljubezen do sovražnikov, — da, raje odkrito govorite: oni menih še mene ni videl, on me sovraži, on bi najraje, da bi jaz ne stopil na nobeno nogo in da bi mi ne služila nobena roka. Ta mož gotovo že težko čaka, da toliko okrevam, da me pridejo iskat biriči in me odvedejo v zapor. On ima gotovo že vse napisano, kako je bilo ono noč v cerkvi, kako sem hotel krasti, kako sem njega zgrabil in davil, rajši bo gotovo povedal več, kakor je resnica, samo da mene tako bolj potlači. Ha, ha, taka je vaša ljubezen, tako vaše usmiljenje!«

»Ne govorite tako, Rikardo!«

»Molčite! — Pripeljite mi onega meniha,« reče Rikardo, »praznih besed imam dovolj!«

»Saj sem Vam že rekel, da ga ne morem pripeljati, ker — oni menih sem jaz . . .«

Pri teh besedah je v Rikardu vse zastalo. Obledel je kakor zid. Pogledaval semintja in naposled uprl svoje oči v meniha in ves iz sebe rekel:

»Ali je to mogoče? Ali je to resnica?«

Tedaj pa se sklone oče Marijan k bolniku in ga poljubi na čelo, rekoč:

»Dà, Rikardo, resnica je, kar sem ti povedal, ker v našem samostanu ne spregovorimo nobene neresnice.«

In zatulil je Rikardo kakor lev, ako je v srce zadet, in rinil od sebe meniha, jecljajoč:

»Preveč je to za-me! — Pustite me samega. Na to nisem bil pripravljen!«

Oče Marijan je odšel; slutil je, da sedaj njega ni treba pri Rikardu, ker okrog njega zdaj veje vse oživljajoča milost od zgoraj, kateri se ne ustavijo tudi ledena srca. — Rikardo se je obrnil v steno in tisti dan ni več ničesar užil . . .

* * *

Nekaj dni pozneje potrka oče Marijan pri svojem priorju na vrata.

»Kaj želiš, oče Marijan?« ga vpraša ljubeznivi predstojnik.

»Prinašam Vam vesele novice.«

»No, kakšne novice? Čujmo!«

»Naš bolnik Rikardo želi, da bi ga kdo poučeval v krščanskih resnicah. Pravi, da hoče drug človek postati.«

»To nalogo Vam izročim, oče Marijan. Zanesem se, da jo boste dobro izvršili, ker se najboljše razumeta,« reče predstojnik.

Oče Marijan hvaležno poljubi roko svojemu predstojniku in se poslovil od njega jasnega, zmagovalnega obraza.

Ni bila lahka naloga zastaranega ubijavca in roparja privedi do pravega spoznanja, kesaanja in do resne volje, oprijeti se bolj poštenega življenja. Toda oče Marijan je zaupal na pomoč od zgoraj, na Njo, ki je naše pribežališče, ako smo zašli, in ni se varal.

Bil je velik praznik na gori Montserrat, ko je vpričo vse samostanske družine za silo ozdravljeni Rikardo iz roke očeta Marijana prejel sv. obhajilo.

Tisti dan on ni bil več Rikardo; to ime si je po krivici dal, da se je ložje skrival pred sodniki, bil je zopet Anton, kakor takrat, ko je še ljubil svojo ženo in svojega sinka Milka . . .

Ono jutro na vse zgodaj je stopil oče prior v celico očeta Marijana. Zvedel je od Rikarda njegovo življenje; kako je prišel oče Marijan kot otrok v samostan, mu je bilo že poprej znano. Poiskal je nekaj listin in dognal je, da

sta bila bivši divji ropar Rikardo in Marijan oče in sin . . .

»Pater Marijan, danes ob osmih imate sv. mašo, in pri tej maši bote obhajali svojega varovanca Rikarda, ne varovanca, ampak svojega — očeta« . . .

Oče Marijan pogleda, ostrmi, ne vé ali je v nebesih, ali na zemlji, beseda mu ne gre iz ust. Konečno vzklikne: »Rikardo — moj oče!« in se zgrudi pred predstojnikom na tla. Bilo je preveč veselja za Marijana . . .

Prior se prestraši, vzdigne novomašnika, ki se polagoma zavé in vstane, rekoč: »Ali je to mogoče?«

Predstojnik nato razloži očetu Marijanu, ko se je zopet zavedel od veselja, kako je on prišel v samostan in kako se je dognalo, da je Rikardo, ali pravzaprav Anton, njegov oče.

Zunaj celice pa so se začuli koraki kakor ropot bergelj, ki je odmeval po hodniku. Oče Marijan plane skozi vrata in objemala sta se v solzah nedolžnega in skesanega veselja oče in sin . . .

Berač s stopnjic pri sv. Roku.

Resnična povest.

(Angl. spisala Lady Georgina Fullerton.)

Mlad duhovnik, prideljen leta 18... cerkvi sv. Roka v Parizu, je dajal včasih miloščino beraču, ki ga je vsak dan srečal, kadar je šel v cerkev. Ta človek je sedel na stopnjicah pred vratni cerkve sv. Roka in prosil vbogajme ljudi, ki so hodili v cerkev. Bil je star mož in njegov obraz je bil resen in žalosten. Ako ga je kdo nagovoril, je godrnjajoč odgovarjal na kratko in pretrgano, in nikdo ni videl, da bi se bil kedaj nasmeljal. Bil je znan pod imenom stari Jakob s stopnjic pri sv. Roku, in nikdo se ni potrudil, da bi ga vprašal, kaj je bil poprej v življenju ali da bi bil poizvedoval, odkod da je doma. Dobri duhovnik, ki mu je večkrat pomagal, je opazil, da ga ni bilo nikdar videti v cerkvi in je skušal pri različnih priložnostih izvedeti od njega, ali je zanemarjal svoje verske dolžnosti ali jih je opravljal v takih časih, da tega on ni opazil. Berač se je pa vedno iz-

ogibal pravemu odgovoru in ni hotel z besedo na dan. Enkrat ali dvakrat je duhoven opazil, da nosi okoli vratu črno vrvico, na kateri je visel majhen, lep križ. Ko je duhovnik pri neki priliki zopet opazil križec, ga je Jakob urno skril, in od tega dne nosil je svojo borno suknjo vedno zapeto. Zgodilo se pa je, da je bil duhoven še isto zimo poklican v tuje mesto in ga ni bilo več mesecev domov. Ko se je zopet vrnil, je pogrešal berača na njegovem navadnem mestu in ko ga še vedno ni bilo videti, je povpraševal po ubogem Jakobu. Imel je precej težav, predno se mu je posrečilo najti njegovo bivališče; pri tem pa je po ljudeh izvedel, da je brez pomena, ako bi hotel duhovnik obiskati starega moža, akoravno je bil hudo bolan, kajti on se trdovratno brani poslati po duhovna in se je zdelo, da hoče umreti v nespokornosti. To sporočilo je pa duhovna le še bolj podkrepilo v njegovem sklepu, da ga obišče, in ko je bil na potu proti ozki ulici, ki so mu jo pokazali, se je spomnil križa, ki ga je opazil na prsih starega moža, in se je čudil, kako je mogel ta očividno tako reven človek nositi tako dragocenost in sploh kako je mogel on kot brezverec nositi znamenje našega odrešenja.

Tipajoč po ozkih stopnjicah v hiši, ki so mu jo pokazali, je našel podstrešno sobico, v kateri je ležal Jakob. Zelo je opešal, odkar ga je poslednjikrat videl; temne proge okolo nje-

govih oči in ust, tresoče roke, vse je pričalo, da se njegovo življenje nagiba koncu. V tej borni sobici je bilo malo pohištva; postelja, ako bi kup slame smeli tako imenovati, je zavzemala skoro polovico prostora; kos stare in brezbarvene svile je visel na steni kakor nekaka zavesa. Kaj da zakriva ta zavesa, nihče ni vedel. Ko se je duhoven približal, je Jakob pogledal in dal znamenje, da ga je spoznal. Duhovnik ga prijazno nagovori, Jakob pa iztegne svojo roko in zamrmra nekoliko besedi v zahvalo. Ko pa njegov obiskovalec omeni njegovo bolezen in mu nasvetuje kar treba storiti, da se človek pripravi na smrt, in izrazi upanje, da se bode poslužil milosti, ki mu jo je Bog dal na razpolago, se je obraz staremu možu omračil, poteze okolo njegovih ustnic so postale bolj ostre. Osorno zavrne bolnik duhovna, da je vse to brez pomena, da nima ničesar povedati duhovniku in samo želi, da bi ga pustili v miru.

»Ti si torej zadovoljen, da umrješ tak, kakoršen si,« je rekel duhovnik milo. »Ali se počutiš mirnega vzpričo smrti?«

»Mirnega, mirnega, kakor pogubljeni,« je zamrmral Jakob tako obupno, da je duhoven osupnil.

»Ti nisi brezverec, Jakob, vem, da nisi; zakaj torej nočeš umreti kot kristjan? Opazil sem, da nosiš vedno križ pri sebi.«

Bolnik ga pri teh besedah divje pogleda in zamrmra:

»Gori mi na mojih prsih.«

Duhoven poklekne ob postelji in z resnimi besedami, ki jih navdajata vera in ljubezen v taki uri, nagovarja umirajočega. Prosi ga, naj ne zavrže njegove pomoči, in ako že noče govoriti ž njim kot duhovnom, naj govori ž njim kot prijatelj ter mu razkrije skrivnost, ki je zapirala njegove ustnice in razjedala njegovo srce.

»Mojo skrivnost!« je rekel bolnik. »Ali bi hoteli poslušati mojo skrivnost? Taka je, da se bi Vam lasje ježili in da bi z zaničevanjem in gnjevom bežali od mene. No, naj bode; ko boste vedeli, s kakim malovrednežem imate posla, boste opustili prazne poskuse privedi ga do pravega kesanja. Priznali bode, da se ni mogoče spokoriti za tako krivdo, kakor je moja. Kesanje je pač tukaj, toda nobenega upanja ni za odpuščanje. Ali je bilo Judežu odpuščeno?«

»Gotovo bi mu bilo odpuščeno, ako bi ne bil obupal,« je rekel duhoven.

»Dobro, povem vam svojo zgodbo,« je vzdihnil Jakob; in naslonil je glavo na svojo roko, uprl svoje divje oči v mirni in resni obraz duhovnika in začel pripovedovati:.

»Rojen sem bil na posestvu plemenitaša, ki je bil mnogo let zaščitnik mojim domačim.

Vzel me je v službo, ko sem bil še zelo mlad, in živel sem nekaj časa v njegovi hiši, ko je izbruhnila revolucija. Bil je prijazen, dober gospodar in njegova žena pravi angelj. Bogati so jo spoštovali, reveži pa častili. In kadar je klečala v vaški cerkvi ali obiskovala bolnike, ali dajala miloščino pri grajskih vratih, se mi je videla kakor svetnica. Njeni dve hčeri sta bili ravno tako dobri in lepi, kakor njuna mati, in njen sin, ki je bil takrat majhen deček, je bil veselje njenega srca.

No, prišla je revolucija, in čudna blaznost se je polastila ljudij. Govorili so nam, da smo vsi enaki, da so gospodarji nasilniki in kralji zatiralci. Ničesar drugega nismo slišali od jutra do večera dan na dan. Zato smo sanjali o svobodi, delati smo hoteli po svoji volji in ne po volji drugih, preklinjali vsako delo, ki smo ga morali izvršiti kot delavci ali služabniki. Moj gospodar se ni dosti brigal za javne zadeve, vendar je sovražil novotarije in se je potegoval za kralja in za cerkev, kadarkoli se je ponudila prilika; živel je po stari navadi, hodil na lov po svojem posestvu, obiskoval svoje sosede in le malo slutil vihar, ki je v kratkem prihrumel nadenj. Njegova žena je o tej stvari več razmišljala in videli smo jo, kako je dalje časa ostajala pri molitvi, kakor po navadi, in pogostokrat je bilo videti sledove solz na njenem prijaznem obrazu.

Mladi gospici, ubogi stvarici, ste bili tako veseli, kakor da bi ne bilo na svetu nobene prekucije in popolen mir je vladal v starem gradu do onega dne, ko se je v bližnjem mestu ustavil nek komisar iz Pariza in zapisaval ljudi, ki so bili obdolženi, da so sovražniki ljudstva.

Ime mojega gospodarja se je nahajalo med prvimi v imeniku, in prejel je prijateljsko sporočilo, ki ga je pozivalo, da naj si hitro poišče kako skrivališče zase in za svojo družino. To sporočilo ga je presenetilo, gospa pa je takoj nasvetovala, da bi se podali v gore, kjer je prebivala nekdanja njihova strežnica in kjer bi lahko utekli vsaki nevarnosti. Odšli so tja ponoči in jaz sem jim pomagal zlagati blago in sem nosil malega Pavlina. O moj Bog, ako bi bilo mogoče, da bi se povrnil ta dan, ta ura! Ako bi mogel čutiti še enkrat gorko sapo tega otroka na svojem vratu, kakor takrat, ko sem stopal po gorski poti navkreber, ali da bi slišal še enkrat sladki glas njegove matere, ki me je silila, da bi se vsedel in počival! Počitek, mir! Za brezbožnika ni nobenega miru na svetu! Kajnovi prokletstvo je nad menoj. Mnogo let je od tedaj, kar sem poslednjikrat spregovoril njihova imena; nikdar nisem mislil, da se bode to še kedaj zgodilo; toda sedaj, ko sem začel svojo strašno povest, hočem jo tudi dokončati, vendar se ne morem dolgo muditi pri njej.

Kratka mora biti kakor življenje, katero mi je še živeti. Vrnil sem se v grad in nekega dne so prišli komisar in njegovi možje ter ga vzeli v posest. Udrli so v klet; privlekli so iz nje sode vina in popivali celo noč, in tudi jaz sem pil z njimi. Govorili so o velikih dejanjih ljudstva v Parizu in prepevali divje pesmi, dokler ni bila moja glava popolnoma zmedena in sem jaz pel in vpil glasneje kakor katerikoli izmed njih. Oni so me pozdravljali in mi ploskali; imenovali so me dobrega rodoljuba in jaz sem čutil, kakor da bi se nov svet odpiral pred menoj. Med njimi je bil človek, ki me je potegnil na stran ter mi pokazal tiskan papir, v katerem je odbor upornikov naznanjal, da izroči posestvo prognanih plemenitašev vsakemu dobremu rodoljubu, ki bi hotel odkriti njihova skrivališča. Zagotavljal mi je, da dobim pravico do posesti gradu mojega prejšnjega gospodarja, ako povem, kje da se skrivajo. Vpričo takih misli se mi je kar v glavi zvrtilo. Pozabil sem vse, kar smo govorili pred nekoliko trenutki, videl sem se v duhu naenkrat gospodarja in lastnika onega gradu, v katerem sem preživel svoja mlada leta v službi. Vprašal sem, kaj bi storili mojemu gospodarju, ako bi ga našli in prijeli. Isti človek mi je povedal, da bi ga poslali k pregnanim vladarjem, ki bi gotovo lepo skrbeli za svoje prijatelje plemenitaše. Slišal sem bil svojega gospodarja govoriti,

da se izseli, zato sem dejal sam pri sebi, da bi ne bilo nič hudega, ako bi ga s silo odpeljali tje, kamor je sam želel iti. Še vedno se nisem mogel odločiti, da bi ga izdal, vendar sem vedno več pil in se bahal s tem, kar sem vedel, pa nisem hotel povedati. Močno so silili v mene in mi začeli celo groziti. Imenovali so me neumnega sužnja, ničvrednega najemnika, ki nima poguma potegniti se za ljudstvo in ovditi njegove sovražnike. Ko sem na eni strani videl ječo in morebiti celo smrt, ki mi je pretila, na drugi pa bogastvo in moč, ki se mi je ponujala, je hudobni duh zadobil premoč nad menoj in v slabem trenutku sem izrekel besede, ki so odločile usodo mojega gospodarja in njegove družine. Ne morem govoriti o dogodkih, ki so temu sledili, ne morem govoriti o smrtnem strahu, ki sem ga pretrpel. Videl sem, kako so jih pripeljali v mesto. Videl sem njihove blede obraze. Videl sem njo, ono milo svetnico, ki sem jo častil od svojih najmlajših let, ko jo je druhal zasmehovala in vpila nad njo, videl sem njeni hčeri, ki ste jokali ob njeni strani. In tudi mladega dečka, ki so ga sedaj nosile bolj surove roke kakor so bile moje, in ko me je zagledal sredi množice (neka čudna radovednost me je gnala, da sem jim sledil na njihovi poti v ječo), me je poklical, da pridem ponj in ga vzamem. Čudno je, da more človek živeti v takih trenutkih . . . Ni treba, da bi

Vam pripovedoval ostalo. Pomorili so vse — vse, razun dečka. Njega so imeli dolgo časa v ječi in ga potem poslali proč, ne vem kam, kajti jaz sem po umoru svojega gospodarja kmalu zapustil svoj rojstni kraj in postal begun na tej zemlji, kakor Kajn z znamenjem prokletstva, ki mi je bilo utisnjeno na čelo.

Kakor je bilo pričakovati, nisem prejel za svoj zločin nobene posvetne koristi. Človek, ki me je pregovoril, da sem izdal gospodarja, je postal lastnik grofovega posestva. Ni mi znano, v čegavih rokah je ostalo. Ali se morete sedaj čuditi, da nisem od tedaj nikdar upal prestopiti praga v cerkev, da sem živel kot izobčen prognanec in da umrjem kakor sem živel?»

Strašno ječanje se je izvilo iz prsi nesrečnega človeka in obrnil je svoj obraz od duhovnika v stran in obmolknil.

»In križ?» je rekel duhoven.

»Križ!« je vzkliknil bolnik. »Križ mi je poslala ona. Ona ni vedela, da sem jih jaz izdal. Bila mi je hvaležna, da sem jim pomagal pri njihovem begu. O, moj Bog, pogostokrat mi je bil kakor mučilno orodje, ta križ; naprosila je ječarjevo ženo, da ga izroči meni in z njim njeno zahvalo in njen blagoslov pred smrtjo. Glejte, pogledite!« je vzkliknil, ko je krčevito prijel mali dragoceni križ, »tukaj so začetne črke njenega imena, E. M., in tam,« je nadaljeval še bolj obupno in istočasno privzdignil zaveso na steni

poleg postelje, — »tam je njena slika. Vedel sem, kje je visela v vrtni lopi in neko noč sem jo poiskal in vzel seboj. Toda jaz je ne morem gledati, niti se ločiti od nje in radi tega sem obesil pred njo zaveso. Ali odhajate, gospod?«

Duhovnik je pogledal za trenutek na križ in nato na sliko. Stopil je na nasprotno stran sobe in molče pokleknil. Tam je ostal nekaj časa; obraz je imel zakrit z rokami; bolnik ga je s skrivnim nemirom opazoval. Naposled je duhovnik vstal; njegov obraz je bil bled kakor smrt, toda popolnoma miren. Ko se je povrnil k postelji svojega izpokorjenca, je govoril z njim z veliko milino, obenem pa tudi z neko nepremagljivo silo.

»Jakob,« je rekel, »nobenega greha ni, ki bi ga ne mogla oprati dragocena kri Odrešenikova. Nikdar ni prepozno spokoriti se in ako se kesaš, kakor jaz vem, da se, te zamorem odvezati tega in vseh drugih tvojih grehov. Pozivljam te v imenu Jezusa Kristusa, tvojega in mojega Boga, da se izpoveš in da prosiš odpuščanja.«

V duhovnikovem vedenju je bilo nekaj, kar je s spoštovanjem navdajalo do sedaj trdovratnega grešnika in ga premagalo. Ponižno se je odzval pozivu in opravil dolgo spoved z glasom, ki ga je večkrat pretrgalo ihtenje; in ko se je obtožil, da je kakor Judež izdal svojega gospodarja, so mu prvokrat po dolgem času zo-

pet tekle solze po licu. Duhoven ga je tolažil z ganljivimi besedami in mu pomagal obujati popolno kesanje. Ko pa je videl, da ne sme izgubljati časa, mu je dal odvezo. Svete besede so bile izgovorjene; umirajočemu je bilo odpuščeno, in angeli so se veselili v oni ozki izbici, kajti grešnik se je bil spokoril. Mir se je prikazal na obrazu, na katerem je bil pred kratkim še videti divji obup.

»Sedaj pa,« je rekel duhoven, »sedaj, ko si se spravil z Bogom, mi samo še preostaja, da se spraviš še z menoj.«

»Z Vami, gospod!« je jecljal spokorjenec. »Kako sem mogel Vas razžaliti?«

»Jakob,« je odgovoril duhovnik svečano, »moj oče je bil, in moja mati in moji sestri, ki si jih ti poslal na morišče. Jaz sem mali Pavlin, ki si ga nekda nesel na svojih rokah po gorski stezi. Naš dobri Bog ti je odpustil in zato ti tudi jaz odpuščam iz vsega srca.«

Bolnik je uprl svoje oči v duhovnika, ga gledal za trenutek z neizrekljivim začudenjem; spoznal ga je, hotel je govoriti, a je le globoko vzdihnil, stegnil roki proti duhovnu, se zgrudil na ležišče nazaj in umrl.

Sin nedolžnih žrtev je dolgo in goreče molil pri mrliču, mu pobožno zatisnil oči, nato pa odšel svojo pot radujoč se, da ga je Bog poslal, da stoji v zadnjih trenutkih ob strani človeka, ki je bil tako potreben odveze, katero mu

je dal kot duhovnik in tako potreben odpuščanja, ki ga mu ni mogel dati nikdo drugi kakor on, nekdanji mali Pavlin, ker njega edinega si je pokojnik želel še enkrat videti, preden umrje.

Kovač iz Antwerpna.

(Angleški spisala Lady Georgiana Fullerton.)

Nekega jesenskega večera so v ozki, temni ulici starega antwerpskega mesta švigale iz kovačnice svitle iskre, kakor bliski rdeče razsvitljuječ obraze kovačev, ki so s svojimi krepkimi flamskimi rokami čvrsto vihteli kladiva, tako da je nakovalo glasno zvenelo. Prizor je bil zelo lep: Hud ropot in vročina v kovačnici, zunaj pa temna, slabo razsvitljena neobljudena ulica, kjer je začelo pršiti.

Svetla kovačnica je privabila nekaj postajačev, ki so se zbrali pri vratih pod napuščem in se pomalem pogovarjali s kovači, kolikor je dopuščal ropot.

Med njimi je bila tudi mlada deklica, kakih sedemnajstih ali osemnajstih let, in njena strežnica. Obraz in njeni svitli lasje so se komaj videli pod črno avbo in plaščem, ki ga je nosila po španskem načinu, kakor je bila v onih časih navada na Nizozemskem. Stala je pri vratih in videlo se je, da težko stopi v kovačnico, da bi

pa tudi nerada odšla. Ko so iskre švigale z nakovala kakor rakete v temni noči in za trenutek razsvetlile celo kovačnico, je hitro pogledala v najtemnejše kote. Ko je enkrat ali dvakrat tako storila, je zagrnila svoj pajčolan, namignila svoji spremljevalki in odšla. V tem trenutku je vstopil eden največjih klepetачev cellega mesta. Ona se je najprvo hotela še bolj tesno zaviti v svoj plašč in se izogniti njegovi pozornosti; vendar jo je radovednost premagala, da se je obrnila k njemu in ga vprašala:

»Ali je bil Kvintin Matis danes tukaj?«

»Kvintin Matis? Da, bil je tukaj danes zjutraj. Prišel sem slučajno po tej poti, ravno ko je mestna ura bila enajst; in ker sem videl veliko množico ljudi zbrano pri vratih kovačnice, sem se vstavil, da izvem, kaj se je zgodilo, in slišal sem, da je Kvintin Matis onemogel in padel v nezavest; kladivo pri nakovalu je za slabiča pretežko.«

»Zopet!« je vzkliknila deklica in sklepala svoje roke. »Komaj dva dni je tega, ko so ga omedlelega odnesli domov.«

»Resnica, in kako bi tudi moglo biti drugače? Fant je prešibek za delo take vrste. Samega sebe bo končal; nobenega dvoma ni o tem. Dr. Armen je dejal tako že lansko jesen, ko je imel mrzlico. Toda fant je trdovraten. Vedno ista pesem. Podpirati mora svojo mater. Veliko ji bo koristilo, ko bo ležal v grobu! In

on je na potu v grob tako gotovo, kakor tukaj stojim, kajti on je kakor oskrbnik v svetem pismu: delati ne more, prosjačiti ga je pa sram.«

»Kam pa tako hitro, gospica Genovefa Kles? Ali naj držim dežnik nad Vašo glavo in Vas spremim domov? Ali je resnica, da je Vaš oče povabil v Antwerpen mojstra van Daksisa iz Haarlema, in da namerava v mestni dvorani razstaviti svojo veliko sliko »Lazarja?« Pa kakor vidim, ne greste naravnost domov! Imate še obisk na svoji poti? Toda premokro je danes za mlade gospodične, da bi delale obiske okoli po mestu. Morebiti obiščem tekom ene ali dveh ur Vašega očeta, ko dež nekoliko poneha.«

Genovefa je odšla, ko je klepetać še vedno govoril. Urnih korakov je hitela po mali, ozki ulici zadaj za kovačnico. Dekla Marjetica jo je zelo težko dohajala. Dež jima je udarjal naravnost v obraz; toda na licih mlade deklice so se videle poleg deževnih kapljic tudi solze. Besede, ki jih je slišala, so jo močno ganile. Kovačeva mati je bila njena dojnica in mala, nizka hišica zadaj za kovačnico je bila dom njenih otroških let. Njen oče Hans Kles, slikar, ki je s svojo nadarjenostjo pridobil sloveče ime, je bil po svojem rojstnem antwerpskem mestu znan, kako da je ponosen na svojo umetnost in da je v svoji prenapetosti hvalil samo slikar-

stvo. Svojo ženo je bil izgubil kmalu po rojstvu svoje male hčerke, katero je izročil oskrbi kovačevi ženi Matis, on pa je z velikimi težavami in v velikem uboštvu nadaljeval svoje študije v Rimu in Bolonji.

Kvintin Matis je bil iste starosti kakor Genovefa Kles. V detinskih letih sta se skupaj igrala, v otroški dobi sta si bila prijatelja. Kovačnica je bila obema otrokoma neke vrste bajni svet, in Genovefa, ki je po vrnitvi svojega očeta iz Italije prebivala zopet pod njegovo streho, je rada obiskovala kovačnico; in iskre, ki so žareče švigale naokolo, so se ji zdele še vedno krasne in glas kladiva, ki je padal po nakovalu, je bila še vedno prijetna godba njenim ušesom, in obraz Kvintina Matisa, z njegovimi lepimi lasmi in rdečim obrazom, ki je bil vsled kovaškega dela ves očrnjen in umazan, se ji je zdel najlepši, kar jih je kdaj videla.

Nikdar se ni otresla teh nekdanih spominov. Živo so ji bdeli v njenem srcu. Že nekoliko časa je slutila, da žive oni, ki jih je tako zelo ljubila, v revščini. Stari Matis, Kvintinov oče, je bil že skoro leto dni mrtev, in od onega časa je moral njegov sin mnogo bolj naporno delati kakor poprej. In v resnici je prvič v svojem življenju težko delal; bil je namreč zelo rahlega zdravja in njegov čvrsti oče, ki ga je zelo ljubil, mu je v vročih poletnih dnevih pogostokrat vzel kladivo iz rok in ga poslal

na zeleno polje, na bregove reke Šelde, kjer se je shajal z Genovefo in njeno strežnico.

On ni nikdar vedel, kaj se pravi trdo delati, boriti se z vpadajočo močjo, dokler ni umrl njegov oče. Akoravno pa je bil Kvintin šibek na telesu, mu nikdar ni upadlo srce. Potrpežljivo in moško je skušal z železno voljo nadomestiti telesno moč, ki mu je manjkala. Dan za dnevom je delal pri nakovalu v oni kovačnici, kjer je bil tako srečen kot otrok, dokler se ni začelo temniti pred njegovimi očmi in je glas udarcev kladiiva s pretresujočo silo odmeval v njegovi glavi.

Naposled je njegova upadla in utrujena roka zaman vzdigovala težko kladivo, sumljiva rdečica na njegovih licih je postala še bolj žareča in omedlel je pri svojem delu, kakor so to povedali Genovefi. In sedaj je s svojimi žalostnimi očmi ležal na nizki postelji v mali sobici svoje matere, in obup se je loteval njegovega srca, ravno tako kakor se mrzlica loteva telesa bolnega človeka. Uboštvo mu je pretilo; ne, ne uboštvo, to je od nekdanj poznal in se ga ni nikdar bal — marveč pomanjkanje in lakota zanj, in kar mu je bilo najhujše, tudi za mater.

Genovefa je to slutila in je zato prevdarjala, kako bi pomagala onim, ki jih je tako ljubila, ne da bi jih žalila. Njen oče je bil sedaj imovit toda varčen, in akoravno ji je dal vse,

kar je potrebovala za življenje in dostojno obleko, je vendar redkokedaj imela denar za svojo razpolago. Ako si je hotela kupiti novo krilo ali dati miloščino, je morala prositi očeta v dobro izbranem trenutku, ko je n. pr. ravno dovršil sliko, ki so jo kupili mestni očetje, ali prejel naročilo za oltarsko sliko v svojem priljubljenem slogu.

Sedaj si je pa vendar prihranila malo svotico denarja in je iskala prilike, da bi jo dala Kvintinu za njegovo mater. Mislila si je, da bode na ta način lažje sprejel dar; zato je prišla pred kovačnico v nadi, da ga bode sama videla in mu izročila svoj dar na tak način, da bi ga ne mogel zavrniti. Ker ga pa tam ni našla, sklenila je, da na vsak način obišče njega in njegovo mater ter da izroči enemu izmed njiju malo denarnico, ki jo je tiščala v svoji roki.

Ko je potrkala na vrata in jih je gospa Matis odprla in pri tem vzkliknila: »Tukaj je Genovefa Kles!« se je njen sin vzdignil v svoji postelji, iztegnil proti njej svojo desnico ter se skušal smejati.

»Bolan si,« je dejala in položila svojo mrzlo, od dežja moko roko v njegovo vročo. »Kaj ti je, Kvintin?«

»Mislim, da je delo pretežko zame ravno sedaj,« je odgovoril, »vendar upam, da bom v kratkem zopet bolj čvrst.«

»Resnica je —« je začela gospa Matis.

»Ne govorite budalosti, mati,« jo je prekinil njen sin.

»Kako pa veš, kaj sem hotela reči? Resnica je, da —«

»Ne, ni resnica.«

»Res je, Genovefa —«

»Ne, ni res.«

»Genovefa vé ravno tako dobro kakor jaz —«

»Ona ne vé ničesar o tem.«

»Močno ga boli, Genovefa, ker nima toliko moči, da bi mogel zmagovati delo v kovačnici, in ko vidi, da bom morala jaz v ubožnico.«

»Ni tako, mati; Vi ne veste, o čem govorite. Samo okno odprite, prosim, in pustite, da pride sveži zrak v sobo — tako, sedaj lažje diham. Mislil sem, da te ne bo nikoli več k nam, Genovefa. Mojo mater je zelo skrbelo, ker te ni bilo več blizu.«

»Vendar, Kvintin, ti veš, da si rekel —«

»Da, vem, kaj hočeš povedati. Onega dne, ko si mi sporočila, kar ti je zapisal tvoj oče v molitveno knjigo, da te ne dá nikomur drugemu za ženo kakor slikarju, sem bil tako vznemirjen, tako razljučen, in sem vzkliknil, da je v tem slučaju bolje, ako se nikdar več ne vidiva. Jaz bi te ne mogel videti in pri tem misliti, da ne bom nikdar tvoj mož. No, od tedaj pa sem spoznal, da se nekaj drugega dá še lažje prenašati — namreč, to da bi te sploh

nikdar več ne videl, ali ne slišal tvojega glasu. Bojim se, da radi tega sovražim tvojega očeta, ko se zamislim na to njegovo okrutno trmo.«

»O, to je strašno, Kvintin. Ne bom te več rada imela, ako boš sovražil mojega očeta.«

»Vendar je zelo krivično od njega, da je napisal take besede in vrhu tega v svete bukve!«

»Da, v krasne mašne bukve, od menihov iz mesta Brugge, katere čuva kakor punčico v svojem očesu, in zaradi tega se bojim, da ne bo nikdar spremenil svojih misli.«

»To knjigo bi morala sežgati, s slikami in z vsem.«

»Jaz bi jo rada vrgla v ogenj, toda to bi bil greh, in potem veš, da bi ga to vseeno ne odvrnilo od njegovega sklepa.«

»Ljudje ne smejo delati takih sklepov.«

»No, jaz tudi mislim, da ne. Zelo hudo je za dekle, ki prav nič ne mara za slike, da bi se morala poročiti ravno s slikarjem; vendar, Kvintin, zaradi tega ne smeš sovražiti mojega očeta. Obljubi mi, da ga ne boš sovražil.«

»Genovefa, dokler sem mislil, da bi te jaz lahko vzel za ženo, ako bi ne bilo te njegove trme glede slik in slikarjev, sem težko brzdal bridke, srdite misli, ki so se mi porajale v glavi. Vendar me je morebiti ravno radi teh misli Bog ponižal s tem, da mi je vzel moč in nam poslal bedo. Imel sem navado govoriti, da bom

vzdrževal s svojim delom ženo, sedaj pa sem postal svoji materi breme na njena stara leta. O, to je velika in bridka izkušnja!»

In zakril je z rokami svoj obraz in solze so mu zalile lice.

»Kvintin, pomisli, ako bi bila božja volja, da bi se nikdar ne oženil?« je rekla Genovefa resno, kakor da bi govorila njena duša iz njenih jasnih, mirnih, modrih oči.

»No, in ako bi bilo tako, ali bi bilo potem kaj bolje?« je odgovoril žalostno in napol grajajoče.

»No, vsaj veš, da se ne smemo srditi Nanj.«

Mladenič je spoštljivo pogledal proti nebu in s tihim glasom rekel. »Ne.«

»Bog je tako dober in nas tako zelo ljubi,« je nadaljevala Genovefa.

»Vem,« je odgovoril Kvintin pomirjen. »vem, da je dober. Ali ni on tebe ustvaril, Genovefa? On mora biti zelo dober, da je ustvaril tako dobro deklico, kakor si ti. Vedno sem mislil tako.« In čez nekoliko trenutkov je pristavil:

»No, Genovefa, povedati ti hočem, kaj mi je prišlo na misel, ravno ko sva govorila; mislim, da je moral biti sam angel varuh, ki mi je navdal to misel. Jutri je, kakor veš, praznik naše antwerpske Matere božje. Cele množice bolnih ljudi prihajajo in molijo pred njenim oltarjem in mnogo jih pogosto ozdravi. Jaz poj-

dem z njimi, da prejmem blagoslov nadškofa in podobico, ki jo dá vsem članom bratovščine. Ti si bila vedno prijateljica molitve, Genovefa; prepričan sem, da bo tvoja molitev uslišana, kakor nam je povedal duhovnik zadnjo nedeljo, ko je pridigoval o bratovščini, ako se dva ali trije združijo, da zaprosijo Boga kake milosti. In ti in jaz in mati smo trije in vrhutega vsi drugi ljudje, ki bodo tudi molili.«

»Toda, dragi Kvintin, ako bi bila Njegova volja, da te sedaj ne ozdravi, ali boš potrpežljivo prenašal?«

Obraz se mladeniču omračil.

»Ni radi mene,« je rekel nekoliko bridko, »da si želim svoje moči. Lahko je govoriti o potrpežljivosti.«

»O, Kvintin!« je vzkliknila Genovefa in solze so zalile njene oči, »ali misliš, da ne čutim s teboj?«

»Vem, da, draga; odpusti moje prenagljene besede. Vendar, ako bi se spomnila vsega, kar pomeni beseda ‚zdravje‘,« — in pogledal je svojo mater, ki je šla šibkih korakov preko sobe, — »bi se me gotovo usmilila in mi odpustila. Toda ne jokaj, draga moja; upam, da bode naša Mati božja jutri nekaj zame storila.«

Genovefa si je obrisala oči, poljubila gospo Matis, ji stisnila v roko malo zeleno denarnico, katero je med celim obiskom skrivala v svoji roki, jo potolažila še s poljubom na usta, ko se

je hotela mati denarja braniti, in odhitela iz hiše; bolnik se je oziral ljubeče za njo in mati jo je na tihem blagoslavljala.

Naslednjega dne je solnce svitlo sijalo in zlatilo s svojimi jesenskimi žarki stara slikovita poslopja starodavnega flamskega mesta. Prebivalci so bili že zgodaj na nogah in množice iz sosednih vasi so se v krasnih nedeljskih oblekah vsipale skozi mestna vrata. Zvonjenje iz cerkve in samostanskega stolpa je polnilo zrak s srebrnozvonkimi glasovi, ko se je procesija vila po glavnih ulicah. Iz vsakega okna in nad vsako vežo so visele bogate in redke preproge in živobarvene damastne svilenine, ki so dajale starodavnemu mestu posebno krasno podobo.

Cerkev antwerpske Matere božje je bila kmalu natlačeno polna. Pred oltarjem so se nahajali sedeži, prihranjeni za člane bratovščine in za slabotne in bolne osebe, ki so se udeleževale pobožnosti v upanju, da ozdravijo. Tudi Kvintin je bil med njimi in bil je videti ves rdeč in vznemirjen. Njegova mati in Genovefa sta sedeli v drugem delu cerkve in sta ga skrbno opazovali. Genovefa je le težko prenašala pogled na njegov žareči obraz, ki je bil z mrzlično napetostjo uprt v duhovnika, ki je ravno pričenjal svoj govor.

Ko je duhovnik tekom svojega govora omenil, kako so bile pri takih prilikah pogostokrat uslišane molitve, so njegove oči žarele

veselja in obraz se mu je svetil; ko pa je duhovnik govoril o udanosti, zatajevanju in potrpežljivosti, so se njegove ustnice tresle in njegov obraz je postal žalosten. Genovefa ni več mogla dalje prenašati čudnih sprememb na obrazu, ki ga je ljubila. Nagnila je svojo glavo in tiho pošiljala molitve proti nebu — goreče, čiste in nesebične, kakor so molitve angela varuha za njegovega varovanca. Ona ni imela nobenega upanja na svojo lastno srečo. Žalost je bila pred njo, kamor se je obrnila, in sklep njenega očeta, o katerem je vedela, da se mu ne bo mogla ustavljati. Tako stroga je bila v onih časih dolžnost otroške pokorščine. En stavek pridige pa si je dobro zapomnila in ga zaklenila v svoje srce: »Vsaka molitev, izgovorjena v imenu Gospodovem, je uslišana,« je rekel pridigar, »in tudi ako navidezno ni uslišana.« In zopet je v goreči molitvi nagnila svojo glavo. Ko se je zopet ozrla po cerkvi, je delil nadškof majhne podobice med one, ki so klečali pred oltarjem v vrstah. Trenutek potem je Kvintin vstal in odšel iz cerkve. Gledala je za njim, vendar ga je v množici kmalu izgubila izpred oči.

Prišel je večer, in solnce, ki je cel dan lepo sijalo, je sedaj mirno zahajalo in počivalo na gromadi rdečih oblakov. Ravna planjava, ki obdaja mesto Antwerpen, je bila polna gruč kmetskega ljudstva, ki se je počasi vračalo

domov med travniki ali ob bregovih lene reke Šelde; otroci so letali semintja in trgali marjetice in prepevali pesmi o pašnikih in marjeticah. Ulice so postale prazne; cerkve so se zaprle. Mir in tišina sta vladali nad starim mestom, ki je bilo pred nekoliko urami tako polno življenja.

Genovefa Kles je sedela pri svojem oknu in gledala Marjetico, ki je šla po ulici. Poslala jo je z doma po nekem opravku, ki bi ga rada sama izvršila. Odkar je prišla iz cerkve, je vedno iskala priložnosti, da bi obiskala Kvintina in povprašala po njegovem zdravju; toda oče ji je dal obilo opravila v delavnici, kjer je pripravljala barve in snažila njegove čopiče, kar je bila njena navadna naloga. Tega dne pa ji je velel ostati doma, ker je pričakoval svojega prijatelja, mojstra van Daksisa iz Haarlema, in Genovefa je morala ostati doma, da ga vzprejme in mu gostoljubno postreže. Srce ji je upadlo vzpričo tega, kajti vedela je, kaj to pomeni. Vendar se ji je zdelo bolje, da ne pusti Kvintina čakati, da ga ne bi nazadnje razočarala; radi tega je poslala Marjetico sporočit mu, da je ona primorana ostati doma, da vpraša po njegovem zdravju in prijazno pozdravi gospo Matis.

V kovačevi hiši še niso prižgali luči. Mati je sedela pri oknu, kakor Genovefa, vendar ne z namenom, da bi gledala na ulico, marveč, da

bi vjela poslednje žarke dnevne svetlobe in še pri dnevu zakrpala perilo za svojega sina. Semintja se je ozrla na posteljo in opazila, da je bil Kvintin bolj bled in bolj upadel kakor po navadi. Temne sence so se premikale onega večera preko njegovega obraza, prav kakor so oblaki hitro plavali po nebu, ki je postalo naenkrat viharo.

»Mati,« je vzkliknil Kvintin, ko se je po dolgem molku vzdignil na svojem ležišču in se uprl na svoj komolec, — »mati, ozri se malo venkaj in poglej, ako dežuje.«

V tem trenutku je Marjetica potrkala na vrata. Planil je pokonci, vendar se je razočaran zgrudil zopet nazaj, ko je videl, da je bila Marjetica.

»Moja gospodinja,« je rekla služabnica, »Vam pošilja prijazne pozdrave, gospa Matis, in to skuhamo sadje, katero je, kakor mi je naročila povedati, sama pripravila, ter prosi, da bi ji sporočili, ali je Vašemu sinu bolje, kakor je bilo minulo noč, ko se je oglasila pri Vas. Danes zvečer ne more od doma, ker pričakuje moj gospodar gostov.«

»Gostov!« je rekel Kvintin tiho.

»Da, gostov iz Haarlema. Van Daksis, slikar onega mesta, pride k nam. On prinaša seboj slovito sliko Lazarja, katera se razstavi v mestni dvorani, da dobi nagrado, kakor se sodi. Kakšen odgovor naj ponesem svoji gospodinji?

Bojim se, da se ne počutite bolje, gospod,« je pristavila, ko se je mladi človek smrtnobledega obraza in tresočih ustnic naslonil zopet nazaj.

»Povej Genovefi, da naj moli za naju,« je rekla gospa Matis z žalostnim glasom.

»Kaj pomaga moliti?« je vzkliknil njen sin bridko; in ko so se zaprla vrata za Marjetico, je začel strašno tožiti. »Cele dneve sem molil, molil sem cele dolge noči brez spanca, molil, da bi bil rešen gladu, nečasti, molil, da bi se ta slabotna roka toliko ojačila, da bi mogla delati. In pogledajte mati, kako slabotna je danes — bolj slaba kakor kdaj poprej. Nikdar se nisem počutil tako slabo kakor danes. To je ves odgovor, ki so ga dobile moje in tvoje in njene molitve. In vendar sem tako trdno upal, da bodo uslišane radi Genovefe! Ako je bila kdaj kaka dobra duša na svetu —«

»Je gotovo ona,« mu je segla mati v besedo. »Najboljše bitje, kar jih je kdaj živelo in najlepše. Sramota in greh je, ako jo hoče njegov oče prisiliti, da se omoži s tem starim, odurnim van Daksisom ravno radi tega, ker zna ta človek sukati slikarski čopič med svojimi prsti.«

»O mati, ne govorite o tem, mučite me, — delate me obupnega! Moja glava je vroča in jaz ležim tukaj in premišljujem, da se mi zdi, da možgani goriijo.«

»Ne, moj dečko, tako ne ozdraviš nikoli,« je rekel nekdo v njegovi bližini.

»Doktor Armen! Ali ste Vi? O, gospod, Vi ne morete ničesar zame storiti, blažena Devica pa mi noče pomagati.«

»In ali ne moreš ničesar storiti, da bi si pomagal, dečko? Čemu ležiš tukaj in tratiš svoj čas?«

»Gospod doktor, to je okrutno. Bog in moja mati vesta, da bi dal polovico svojega življenja za moč, da bi mogel samo en dan delati.«

»Nikdo noče polovice tvojega življenja, niti kojega drugega dela; toda temu brezdelju mora biti konec!«

»Vendar ako nima človek niti toliko moči, da bi vzdignil kladivo?«

»Kdo pa zahteva od tebe, da vzdiguješ kladivo, ti bedak? Ali ni Vsegamogočni ničesar drugega ustvaril na tem svetu kakor kovače in kladiva? Vstani, pokonci! Kaj, preslab, da bi mogel stati! Toda žila ti ne bije ravno tako slabo — zdi se mi, da ni nič drugega, kakor izmučenost vsled nezadovoljnosti. Pridite semkaj, mati, podprite ga z blazinami in prinesite ono svečo. No, kaj boš sedaj? Samo ležal tukaj in premišljeval?«

»Že več noči ni zaprl očesa,« je dejala gospa Matis.

»Prav nič se ne čudim temu. Toliko večja sramota zanj. Kaj pa je ono tamkaj — podobna?«

»Oh, ko sem dobil danes zjutraj to podobo v svoje roke, sem upal —«

»Nič zato, kaj si upal danes zjutraj. Tukaj je kos papirja in svinčnik; preriši za mene takoj to-le sliko in oni mali kos pokrajine v ozadju.«

»Nikdar v svojem življenju nisem imel svinčnika v roki, gospod.«

»Kaj pa potem? Stori kakor ti velim! Poskusi!«

Mladenič se je rahlo nasmejal.

»To je nova vrsta zdravil, ki mi jih zapisujete, gospod.«

»Oj, na tem svetu je več zdravil, dečko moj, kakor jih je najti v lekarnah ali kakor so o njih čule modrejše glave kakor je tvoja. V dveh ali treh urah se zopet oglasim in ako bom videl, da se nisi ravnal po mojem naročilu, ne pridem nikdar več k tebi.«

S temi besedami je zdravnik odšel in Kvintin si je začel ogledovati podobo, katero je moral po zdravnikovem naročilu prerisati. Bila je okoren in nekoliko neroden posnetek dela znanega velikega mojstra in je predstavljala našega Gospoda, ko je stal pri vratih hiše svetega Petra in zdravil vsakovrstne bolnike. Kvirin je dolgo in nepremično gledal sliko, nato pa se je lotil svoje naloge. Njegovi prsti so bili v začetku zelo okorni in nerodni, polagoma pa je krepkejšo oprijemal svinčnik, in ko je nada-

ljeval, je bila vsa njegova duša zatopljena v njegovo delo. Žareča rdečica na njegovih licih je izginila in njegov obraz je zadobil bolj miren izraz. Ko je dokončal glavno podobo in je videl, da ni bila nepodobna izvirniku — da je bilo celo nekaj bolj plemenitega in lepega v zunanosti one osebe, katero je on naslikal, kakor na sliki lesoreza — je bilo opaziti izraz veselja v njegovih očeh. Prerisal jo je še enkrat in ko je črtal obraz mlade deklice, ki je bila ravno ozdravljena in z veliko hvaležnostjo zrla na Gospoda, je naredil njen obraz podoben obrazu Genovefe in mu dal njen izraz. Nato je neko čudno veselje navdalo njegovo srce in pomirilo njegovo glavo. Vendar je bil še vedno zelo slab in ko je mrzlica nekoliko ponehala, je postal zaspan; glava se mu je nagnila nazaj na blazino, in ko se je zdravnik vrnil, je ležal v trdem spanju s svinčnikom v roki in s sliko pred seboj.

Ko je dr. Armen pogledal na papir, se je vesel nasmeh prikazal na njegovem dobrosrčnem obrazu.

»Hm!« je dejal sam pri sebi; »zdi se mi, da vidim za ta zamotani slučaj še bolj uspešno zdravilo, kakor je bil moj današnji predpis. Dvajset delov telesnega počitka in ravno toliko duševnega dela, pomešano z ravno toliko deli sreče; ako ta predpis ne bo imel uspeha, naj me nikdar več ne imenujejo dobrega zdrav-

nika. Naj spi, kolikor dolgo le mogoče, dobra mati,« je rekel, ko se je poslavljajal od gospe Matis, »in ko se zbudi, mu povejte, da mu je zdravnik vzel njegovo sliko.«

Genovefa je naslednjega jutra stregla pri obilnem flamskem zajutreku, ki je zelo dišal njenemu očetu in gospodu van Daksisu. Akoravno je zelo prijazno odgovarjala, se je vseeno videlo, da ne govori posebno rada. Samo enkrat je pogumno odgovorila na stavljeno vprašanje. Njihov gost jo je vprašal, ako je prijateljica slik.

»Ne, gospod,« je odvrnila Genovefa, »prav nič.«

»Nadejam se, lepa deklica,« je odgovoril slikar, »da zaradi tega niste nasprotnica slikarjev.«

»Moj oče je slikar, gospod,« je odvrnila in močno zardela.

»In radi tega bi jih morala rada imeti,« je vzkliknil van Daksis. »Čudno je, kako redkokdaj se podedujeta okus in nadarjenost.«

»To je popolnoma resnično, gospod,« je hitro pripomnila. »Še nikdar nisem z veseljem risala.«

»Kolika sreča za bodočega soproga, gospica Genovefa! Potem bo njegova obleka vsaj imela upanje, da bo dobro zakrpana in njegovo kosilo okusno skuhano.«

Genovefa se je vgriznila v ustnice in si prvikrat v svojem življenju želela vsekati nazaj kar mogoče najostrejše.

Takrat pa je vstopil dr. Armen. Bil je priljubljen pri obeh, pri Hansu Kles-u in njegovi hčerki. Prisedel je k mizi in si privoščil nekoliko westfalske šunke, nato pa je izvlekel iz žepa zvitek papirja.

»Poglejta to-le, gospoda,« je rekel in se obrnil do obeh slikarjev; »obadva dobro vesta, kaj je talent; nobenega boljšega sodnika načrtov ni, kakor sta gospoda Kles in van Daksis. Risbe, ki jih vidita, so delo človeka, ki do včeraj še nikdar ni držal svinčnika v svoji roki ali narisal ene črte na papir. Kaj pravita, gospoda, kaj obeta duh, ki izvrši pri prvem poizkusu kaj takega? Kaj mislita o tem, mojstra?«

Hans Kles je nataknil svoje naočnike in njegov prijatelj mu je gledal čez ramo. Na njihovih resnih obrazih se je prikazal izraz začudenja, nato pa sta se spogledala in nasmejala.

»Ali nam morete dati svojo častno besedo, dr. Armen, je rekel Kles, »da oni, ki je narisal to risbo, nikdar poprej ni poizkušal risati?«

»Prisežem vama, mojster Kles.«

»Toda stoj!« je vzkliknil haarlemški slikar, »to ni popolen posnetek, kakor se mi zdi. Poglejte ta obraz, mojster Kles; kaj pravite, komu je podoben?«

»No, zdi se mi, da je to podoba, in sicer dobra podoba moje hčerke; izraz oči je kakor da bi bile žive. Dr. Armen, čujte!« je vzkliknil Hans Kles in udaril s pestjo po mizi. »Ako ste mi porok, da je človek, ki je naredil te risbe, poštenjak, in ako tudi je tako reven, — da bi moral prosjačiti svoj vsakdanji kruh, jaz ga vzamem v svojo šolo, jaz ga hočem učiti, skrbeti za njegove potrebe. In ko pride čas, da postane to, kar mora postati s pomočjo takega mojstra, — no, ako mu je na tem, da želi imeti to deklico, mu jo tudi dam za ženo. Prosim odpuščanja, mojster van Daksis, med nama, kakor veste, ni ničesar dogovorjenega; ta človek, čegar prvi poizkus držim tukaj v roki, bode delal, ako Bog dá, čast antwerpskemu mestu in svojemu mojstru Hansu Kles-u.«

Genovefa je očitajoče pogledala dr. Armena. On pa je gledal tako izzivajoče zadovoljno, da je komaj mogel zadrževati svoje veselje.

Neprijazno je bilo od njega, si je ona mislila, ker ni imel nobenega sočutja do uboge deklice, ki je bila žrtev slepe strasti svojega očeta do umetnosti.

»Ali je to v resnici obljuba, mojster Kles?« je rekel doktor; »kajti vedite, da je ta slikar začetnik, ki je poštenjak od nog do glave, slučajno moj prijatelj, in kakor gotovo je moje ime Armen, jaz Vas primem za besedo.«

»Svojo roko Vam dam na to, doktor. Mojster van Daksis, saj veste, da Vam nisem ničesar obljubil.«

»In ako bi tudi storili, dobri mojster Kles, jaz bi Vas oprostil. Vaša hči sovraži slike in slikarje in sramotno bi bilo, ako bi se ji hotelo kaj vsiljevati. Ako bi bil jaz na Vašem mestu —«

»Ako bi Vi bili na mojem mestu, mojster van Daksis, bi skrbeli za blagor svojega otroka s tem, da bi dali njeno roko človeku, ki bi z njo delil slovito ime. Biti žena velikega slikarja je bolj imenitno, kakor poročiti se s kakim vladarjem. — Sedaj mi pa povejte ime svojega prijatelja, doktor, ki bo od danes naprej moj učenec in nekoč moj zet, ako ne bo zavrgel svoje nadarjenosti.«

Dr. Armen se je nasmejal in se igral s svojo žličico za čaj. Ne da bi povzdignil svoje oči, je rekel:

»Kovač Kvintin Matis.«

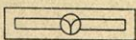
Hans Kles je začudenja vzkliknil, Genovefa je sklenila svoji roki in proseče zrla na svojega očeta.

»Svet bo nekega dne čul o antwerpskem kovaču,« je navdušeno zaklical. »Pripeljite fanta semkaj. In njegovo mater tudi — dolgo vrsto let je skrbela za mojega otroka. Preveč smo jo zanemarjali. Da, sedaj se lahko smeješ, gospica Genovefa, — lahko poljubljaš svojega

očeta in se mu obešaš okoli vratu; toda pomni, dekle: ako hoče Kvintin Matis postati tvoj mož, mora biti tudi slaven slikar. In poslušaj me, še eno ti moram povedati: nobene ljubezni ne sme biti v sobi — nikakega čiščenja čopičev ali pripravljavanja barv, da bi odvrnila fantovo pozornost od njegovega učenja.«

Genovefa je bila zelo ubogljiva in pridna, in ko je Kvintin Matis nekaj dni pozneje stopil v hišo, ki mu je bila toliko časa zaprta, še vedno slaboten in opirajoč se na zdravnikovo roko, toda z izrazom vračajočega se zdravja na obrazu, se je zelo težko premagovala, da se ne bi nasmejala ali zavpila; ko pa je poljubljala njegovo mater, si ni mogla kaj, in je poljubila tudi njega. Pozneje, ko je mojster van Daksis porogljivo opomnil, da sovraži slike in slikarje, se je na ves glas smejala; ko pa ji je Kvintin Matis zašepetal: »Nikdar več ne porečem: kaj pomaga moliti?« so jo oblile solze.

Malo sliko so dali v okvir in jo obesili v sobi antwerpskega bivšega kovača, ko se je poročil; in s svojo ženo Genovefo je šel na dan procesije vsako leto k altarju Matere božje, kjer je nekda j mislil, da je zastonj molil.

Vojakov rejenec.

Resnična povest.

(Angl. spisala Lady Georgina Fullerton.)

Francoski vojak je lepega večera korakal med valujočim žitom po polju, ki obdaja mesto A. ter se je vračal v vojašnico k svojemu polku; njegov preprost, dobrosrčen obraz je bil živa slika njegove mirnosti in zadovoljnosti. Semintja si je mel roke in dal duška svojim čutilom s tem, da je zapel kitico kake zelo bojevite pesmi o topovih, o slavi, o Francoski in o Alpah; to se je pač strinjalo z njegovo opravo, komaj pa z zelo milim in mirnim izrazom njegovega obraza. Četudi so bile besede, ki jih je Ambroz pel na svoji poti, bojevite, se je njegov duh kljub temu pečal z drugimi stvarmi, ne z upanjem, da bo pod vodstvom »malega korporala«^{*)} obvladal gorske višave, ali zarotil Belono, boginjo vojske, da bi še enkrat peljala svoje čestilce na bojišče, kakor pri Marengu

*) Ime, kakor so ga francoski vojaki nadeli Napoleonu I.

in Wagramu. Iz vsega srca se je radoval, da se njegova vojaška leta bližajo koncu, ker je sedem dolgih let službovanja minulo; Ambroz je bil namreč skozi in skozi kristjan in je imel, kakor je sam rekel, »vsak mesec majhno ogledovanje svoje vesti«, kar je mnogo pripomoglo, da je zvesto opravljal svoje dolžnosti tudi kot vojak. Vendar mu vojaški stan nikdar ni posebno ugajal. Življenje v vojašnicah mu je mrzilo in ni se mogel sprijazniti z nazori in mislimi, ki so vladale po vojašnicah med tovariši.

Živ mu je bil spomin na rojstno vas, na domačo hišo, kakor bi gledal pred seboj v duhu, kako se razprostirajo okrog nje orjaški kostanji in malo proč pa mirni in blagovonjavi travniki, poleg njih pa razori, kjer je marsikaterikrat oral ob strani pluga svojega očeta, zadaj pa gozdovi, kjer se je igral s svojimi brati v prijetni senci brez in gorskih jasenov, na vse to se je tako poželjivo spominjal celih sedem vojaških let, kakor mučijo sanje o mrzlih studencih in tekočih rekah popotnika v puščavi. Tiho, mirno, toda napeto je pričakoval dneva, da bo prost jarma, ki ga splošna vojaška dolžnost nalaga vsakemu Francozu in ki pogostokrat hudo udari prebivalce kmetskih pokrajin. Zadnje mesece je kakor kak domotožen šolar štel dneve, ko mu poreko, da je prost in da sme domov.

Ambroz ni imel sicer posebno živahne domišljije, vendar si je zasnoval marsikake sanje, kako se vrne v majhno vasico sredi kostanjev, v tiho dolino med rožnatimi gorami v Dauphine. Tamkaj je tudi živela deklica, o kateri je včasih mislil, da bo nekdaž čedna gospodinja za preprostega delavca. Bila je šele štirinajst let stara, ko je zapustil dom; toda ako se še ni zgodilo, da bi bila našla moža, kdo bi mogel reči, da ne bi bila pred sv. Mihaelom majhna kočja koncem vasi pripravna za vzprejem novoporočencev. Seveda on ni vedel popolnoma dobro, kje bo vzel denar za pohoštvo, kajti Ambroz ni imel ničesar na tem svetu kakor svojo plačo in nekaj krajcarjev, ki si jih je prihranil, toda ne veliko, ker je bolj pogosto nalagal v puščico za uboge, kakor v hranilnico; vendar je še nekoliko ostalo, da je mogel o tem razmišljati v poletnih večerih, ko je solnce zašlo za gorami in se je prikazal mesec v svoji mirni lepoti in obseval s svojimi srebrnimi žarki mestno zidovje in stare stolpe cerkve sv. Martina. Slika za sliko je vstajala v vojakovi glavi. Ni čuda, da mu je smehljaj igral okoli ust in da je nehote še enkrat poklical Belono, ko je stopal pod obok onih vrat, od katerih se je nadejal v štirinajstih dnevih za vedno posloviti.

Ko je korakal mimo prodajalnice, v kateri so bili na prodaj kolači in žemlje, je čutil, kako

se je nekdo dotaknil njegove roke; ozre se in ugleda bledega dečka kakih štirih let, ki je skušal vzbuditi njegovo pozornost.

»Kaj pa je fante?« je dejal prijazno in se pripognil k otroku.

»Zelo sem lačen,« se je glasil odgovor.

»Čegav pa si?« je vprašal vojak.

»Moje dojilje; prinesla me je danes zjutraj sem in mi ukazala mirno ostati na mestu, kjer me je pustila in rekla, da me ubije, ako se še kdaj povrnem.«

»Kje pa živi ona?«

»Daleč od tukaj; gori v gorah. Prišli smo z vozom. Ne pelji me nazaj k njej; vedno me tepe.«

Vojak je odpel strgano obleko, ki je pokrivala ubogega otroka in opazil mnogo prask in znakov hudih udarcev. Mladi fant mu je žalostno pogledal v obraz in rekel: »Vzemi me seboj; tako sem lačen.«

Ambroz je prijel otroka za roko in čutil, kako so se mali prsti trdo oprijeli njegove roke, kakor da bi se bal, da bi ga ne izpustil. Stopila sta v prodajalno in kupil mu je kolač, ki ga je deček z veliko slastjo povžil. Nato sta šla proti vojašnici; Ambroz je bil v veliki zadregi, kaj mu je storiti, njegov mali tovariš pa popolnoma zadovoljen, da je našel prijatelja in se z njim pogovarjal. Kadarkoli pa je Ambroz ome-

nil njegovo dojiteljico, se je prikazal na njegovem malem bledem, upadlem obrazu izraz strahu in krčevito je stisnil njegovo roko. Ko sta dospela do vojašnice, so se zbirali vojaki okolo njiju.

»Kaj si pa našel na svojem izprehodu?« je vzkliknil eden.

»Kakšna čudna stvarica pa je to?« je zaklical drugi.

»Poglejte, Ambrožev najdenec!« je vpil tretji.

Med bučnim smehom so vojaki ponavljali to ime in se v svoji surovi dobrodušnosti zbirali okolo otroka. Eden izmed njih mu je dal krajcar, drugi nekoliko mandeljev, zopet drugi pest črešenj. Otrok, ki ni bil brez bistrumnosti, jih je zabaval s svojimi odgovori in burkami, katere si je izmislil, da bi dobil še več darov. In dovtipov ni bilo ne konca ne kraja vzpričo tolike sreče Ambroza, ki je vlovil kaj tako posebnega, in to tem bolj, ker so zvedeli, da ga ne namerava izročiti v otroško ubožnico.

»Kako boš pa celo stvar uravnal?« ga je vprašal narednik. »Vendar ne pričakuješ, da ti polkovnik dovoli, da bi se ta mali paglavec potikal okoli po vojašnici?«

»Mislite, da ne bi?« je rekel Ambroz, ki je bil sklenil hraniti otroka s tem, da si sam pri trga pri svoji hrani ali mu jo kupuje s svojo

plačo; pri tem pa mu še ni prišla na misel težava glede stanovanja. »Kaj bi mu pa vtegnil storiti?«

»Lep red bi vladal v vojašnici, ako bi trpeli take neumnosti.«

»Joj! je vzkliknil Ambroz, »potem se moram požuriti in pogledati, kaj se dá storiti. Niti minute časa ne smem izgubiti, kajti kmalu se oglasi znamenje za počitek.«

Edini načrt, ki si ga je mogel v naglici izmisliti, je bil, da naprosi ženo enega izmed vojakov, ki je stanovala blizu vojašnice, da vzame otroka za dva, tri dni k sebi. Ženska je sicer nekoliko godrnjala, toda nekaj naprej plačanege denarja in precej pregovarjanja jo je omehčalo, da je četudi nerada privolila in otrok je za sedaj ostal pri njej. Ambroz to noč ni mogel zatisniti očesa; vedno mu je hodilo na misel, da je bila ta ženska, četudi zelo dobrosrčna, vdana pijači; premišljal je, kaj mu je naslednjega dne storiti z otrokom, ki ga je Božja Previdnost postavila na njegovo pot, »ne zastonj, ne, ne zastonj, ako Bog dá«; ponavljal je te besede, se prekrižal in kmalu zaspal.

Naslednjega jutra se je podal, da pogleda po svojem rejencu; našel ga je pri igri na ulici. Otrok je z odprtimi rokami pritekel k njemu.

»Ali si kaj molil zjutraj, ko si vstal?« je rekel vojak in ga rahlo pobožal po licu. Otrok ga je debelo pogledal in očividno ni razumel

vprašanja. »Ali znaš moliti Očenaš in Češčena si Marija?«

»Ne,« je odgovoril deček, »toda peti znam, lepo pesem,« in začel je peti neko revolucijonarno pesem najbolj surove in umazane vrste.

»Molči, otrok; tega nočem slišati. Ali znaš narediti križ?«

»Ne,« je odgovoril deček in ga v zadregi pogledal.

»Ali nisi nikdar čul o dobrem Bogu?«

Otrok je za trenutek pomislil in nato rekel: »Kadarkoli sta bila moja dojiteljica in njen mož jezna, sta imela navado reči — —« in otroška usta so izgovorila strašno francosko kletev. Ambroz se je stresel. Rane na telesu tega ubogega otroka so bile manj hude, kakor znaki, katere je na njegovi duši zapustila vzgoja in vzgledi, ki jih je imel. S težkim srcem se je Ambroz podal na prefekturo in vprašal po glavnem uradniku. Povedal mu je zgodbo izgubljenega otroka in ga vprašal za svet.

»On je brez dvoma najdenec,« se je glasil odgovor, »ki ga je izpostavila kaka ženska, ki je bila plačana, da skrbi zanj. Preiskali bomo stvar, našli žensko in jo pozvali, da pojasni svoje ravnanje. Ako je namenoma zapustila otroka ali okrutno z njim ravnala, pride pred sodišče. Ako pa je bil deček kaznovan radi kake pregrehe, kar je prav verjetno, in je svojevoljno pobegnil, ga pošljemo k njej nazaj.

Za Vas pa je najbolje, da podaste svojo izjavo za otroško ubožnico.«

Ambrozu je upadlo srce. Vedel je, da se je ljudem, ki imajo take otroke v oskrbi, vedno mogoče oprati pred gosposko.

Priklonil se je in brez vsake nadaljne opazke zapustil urad. Nato se je oglasil pri upravitelju župnije, bil je sprejet z najprijaznejšim sočutjem, kakor je bilo pričakovati. Toda kaj je mogel upravitelj storiti? Otrok ni spadal v mesto. Dohodki ubožne blagajne so bili nezadostni za toliko prošenj. Nemogoče je bilo imeti otroka brezplačno. Morebiti bi ga sprejeli šolski bratje v svojo oskrb; toda kje vzeti denar? Ambroz je vzdihnil, se zahvalil upravitelju, ki je obljubil, da bode molil in pomagal, kolikor bo mogel v tej zadevi. Ambroz se je nato podal proti šoli, ki so mu jo pokazali; tukaj je bil zopet prijazno sprejet. Toda bratje so bili ravnokar sprejeli dvoje otrok, kojih starši so umrli. Nemogoče jim je bilo, da bi mogli brez plačila povečati število svojih varovancev. Cele tri dni je Ambroz na vseh straneh iskal sredstev za oskrb dečka, ki ga je v svojem srcu že vzel za svojega. Toda vse zaman. Enkrat mu je prišlo na misel, da bi vzel dečka seboj v svoj rojstni kraj, ko potečejo njegova vojaška leta; toda poznal je značaj svojih sorodnikov in prebivalcev onega kraja. Bili so usmiljeni nasproti sirotam iz sosesčine,

toda revni so bili in zato so morali biti varčni, ker je bilo težko zaslužiti vsakdanji kruh. Čutil je, da bi mu očitali, zakaj je privlekel v svojo družino in morebiti v svojo faro novo breme s tem otrokom, ki ni imel nobene pravice v tej občini. Najdenca bi gledali po strani in s tem tudi njemu zagrenili življenje. Ne, na to ni smel misliti. Prepirl in nesloga bi nastala med njim in njegovimi domačini. Bolje je ostati še več let daleč od njih, kakor povzročiti tak prepirl. Ne; ločiti se mora od svojega rejenca. In navsezadnje, kakšno pravico pa ima otrok do njega? Čemu bi si delal vse te skrbi radi dečka, ki mu je bil popolnoma tuj? Šinile so mu v glavo besede: »Ali sem jaz varuh svojega brata?« Osupnil je. »Čegave so bile te besede,« se je vprašal. »Morilca Kajna.« Globoko je vzdihnil. Ubogi Ambroz! Božja milost mu je povzročala veliko stisko. Dobra misel je včasih nadležna stvar. Noče zapustiti človeka. Tako nasilna je v svojih zahtevah; in stroga bolj, nego pridigar.

Ko je naslednjega dne Ambroz stopil v hišo, kjer je bival njegov rejenec, je slišal dečka, ko je izpregovoril nekaj zelo umazanih besedi, ki so pričale, da se je žal naučil jezik grehote prej, preden ga je mogel razumeti. Vojak ga je prijel za roko in ga stresel za ušesa.

»Da, prav lahko ga pošteno našeškate,« je zaklicala ženska, ki ga je imela v oskrbi. »Stra-

šno je slišati, kaj govori ta otrok, kako grozno govori. Preklinja, kakor majhen satan in vé o Bogu veliko manj, kakor o kaki mladi mački ali psičku.«

Ambroz je prijel otroka za roko in rekel ženi, da ga vzame seboj na izprehod. Rejenec je prestrašen odskočil.

»Ali me boš tepel?« je rekel.

»Ne, ne sedaj. Tepen pa boš vedno, kadar boš zopet izpregovoril take brezbožne besede.«

»Jaz ne vem, kaj so brezbožne besede,« je ihtel otrok. »Moja dojilka me ni nikdar tepla radi tega, marveč samo, kadar sem jo prosil, da bi mi dala jesti, ali kadar nisem mogel nositi težkih drvá v hišo.«

»Da, tako je,« je zamrmral Ambroz. »Če-gava krivda je, da je toliko hudobnih ljudi na svetu? Ni čuda, da je toliko kaznjencev in da so ječe polne. Zanemarjen otrok ti je prihodnji zločinec. Kaj poreče dobri Bog pri poslednji sodbi človeka, ki je mogel rešiti mladega otroka pred grehom in poginom, pa tega ni storil?«

Da, navdihnjenja so sveta, toda strašna! Ona zvene v človeških ušesih, trkajo na njegovo srce na zelo nadležen, zelo nepremagljiv način.

Ambroz je korakal tako naglo, da ga je mali rejenec komaj dohajal. Naposled se ustavita pred neko cerkvijo. Vojak pelje otroka k

altarju Device Marije in mu veli poklekniti. Nato mu reče:

»Sedaj pa, fant, glej, da boš za menoj ponavljal besede, ki ti jih narekujem: »Sveta Devica, Mati Božja, povej Ambrozu, kaj mu je storiti, in daj mu moč, da bo mogel narediti iz mene dobrega otroka.«

Te besede je izrekal otrok, v istem času pa so se vzdigovala iz globin vojakovega srca. Nato sta vstala in zapustila cerkev in se podala proti hiši šolskih bratov.

»Ako bi Vam plačal dvanajst sto frankov,« je rekel Ambroz predstojniku, »ali bi potem vzprejeli tega otroka v popolno oskrb in ga vzgojili za Boga in v ljubezni do Jezusa ter njegove Blažene Matere?«

Predstojnik se je nekoliko časa pomišljal, nato pa je ponudbo sprejel.

»Vzemite ga tukaj, prosim, za dve ali tri ure,« je dejal Ambroz, »potem pridem zopet ponj ali pa ga pustim tukaj s plačilom za vzgojo?«

Vojak se je podal iz mesta kakor teden dni poprej in hodil po istih krajih. Rdeči mak in modre plavice so se svetile med rumenimi bilkami kakor tedaj, beli oblaki so plavali ravno tako urno po sinjem nebu in razširjali svoje sence na morje valujočega žita. Zrak je navdajal isti vonj, in misli na dom so bile ravno tako sladke kakor so bile tedaj; vendar se je

zgodila neka izprememba v duši tega prosto-srčnega človeka. Slišal je glas božji, ki je govoril njegovi duši. Poslušal ga je voljan, kakor človek, ki je po preprosti veri in naravni doslednosti krščanskega nauka nevede dosegel junaško krepost. Tudi na njegovem obrazu se je zgodila velika izprememba od tedaj, ko je brezskrbnega in veselega srca hodil po tem polju. Bolj duhovno in globoko veselje je sedaj sijalo v njegovih očeh in navdajalo njegovo čelo s častitljivostjo — veselje lastne žrtve, veselje, da je mogel nekoliko trpeti za Onega, ki je tolikanj za nas trpel. Ostal je nekoliko časa zunaj mestnega zidovja. Zrl je na zahajajoče solnce mirno, četudi resno. Morebiti je mislil, kako zlaté v tej uri njegovi žarki vrhove v njegovem rojstnem kraju. Morebiti se je poslavljal od svetlih sanj, kajti zdelo se je, kakor da njegovo veselje narašča, ko je še dalje zrl na to nebo z zahajajočim solncem. Skrivnost krščanske vere je, v katero se tujec ne vmešava: čim večje je trpljenje radi žrtve, toliko večja je sreča, ki ga spremlja. Naposled se vojak obrne in se poda proti mestu nazaj. Ni bila več ona bojovita pesem, ki jo je pel pred tednom dni, ki mu je sedaj prihajala na ustnice, marveč besede himne, kakor so jo vojaški imeli navado peti pri večernicah bratovščine, katero je oskrbnik ubožnega zaklada med njimi ustanovil.

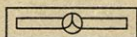
Ustavil se je pred hišo nekega gospoda, ki je pred kratkim želel dobiti namestnika za nabor in vojaško službo. Ponudil se mu je in pogodba je bila sklenjena, da namestu njega zopet Ambroz še sedem dolgih let nosi vojaško suknjo. Ne iz ljubezni do ženske kakor stari očak, temveč iz ljubezni do Onega, ki je rekel: »Karkoli storite enemu teh malih, meni storite,« se je Ambroz zavezal služiti še nadaljnjih sedem let neprijetnega hlapčevanja, in prejel srebrnike, ne kot ceno krvi, hvala Bogu, temveč kot ceno, kakor je upal, za neumrjočo dušo, odkupnino za enega Kristusovih malih. Dobil je za to dvanajst sto frankov. S svojim bogastvom je hitel k šolskim bratom. Ravnokal se je končala šola; toda preden so šolarji odšli, so vsi poklekili okoli oltarja Device Marije, ki je bil okrašen za slovesnost naslednjega dne, ko je bil praznik sv. R. Telesa. Pred Marijo so bile položene vrtné in poljske cvetlice.

Mali rejenec je klečal med drugimi. Ko je zapel zvonec, se je ozrl, in ko je zagledal Ambroza pri vratih, je stekel k njemu in rekel od veselja žarečega obraza: »Sedaj že znam reči Jezus in Marija in ne bom več govoril umazanih besedi.«

Vojakovo srce je bilo prepolno, da bi mogel govoriti. Položil je svojo roko na otrokovo glavo in izročil dobrim bratom ceno svoje prostosti in plačilo za oskrbovanje otroka.

Od tega dne je pa vojak naglo napredoval na svojem potu proti nebesom. Poklic, ki ga je nekdanj tako sovražil, se mu je sedaj priljubil. Našel je pri njem mnogo priložnosti izvrševati najvišje krščanske čednosti, in izvrševal je neke vrste apostolstvo med svojimi tovariši.

Njegovi prosti dnevi so mu bili zelo dragi, kajti tedaj je obiskaval svojega rejenca, se prepričal o uspehih prave verske vzgoje, in ko ga je vzel seboj na polje, bila sta oba vesela in srečna v lepi božji naravi. Zdelo se je dobremu vojaku, da nikoli solnce še ni tako milo sijalo, da slavec še nikoli ni tako ubrano pel in da rože po travnikih niso še nikoli tako prijetno duhtele — —

Pokora.

Povest iz časov Ludovika XIV.

(Angleški spisala Lady Georgina Fullerton.)

V eni največjih in najbolj slovečih hiš mesta Kalé (Calais) je bilo meseca septembra leta 1709. zbranih več prijateljev. Hišna gospodinja gospa St. Lo je sprejemala goste prijazno in prikupno, kakor je to pri Francozih navadno. Njeni gostje so bili večinoma vojaki in so spadali k posadki mesta Kalé. Bili so večinoma prijatelji njenega ranjkega moža, ki je pred nekoliko leti umrl v cvetu svoje dobe v bitki pri Blenheimu. Mnogo zanimivih zgodb so ji pripovedovali ta večer o bojih, katerih so se ti možje udeleževali pod vodstvom generalov Turenne, Bouffleurs, Villars in Vendôme. Mlada hišna gospodinja je zelo napeto in z velikim zanimanjem poslušala te bojne spomine. Njene oči, ki so imele krasoto, nežnost in moč, kakor jo ima samo črno oko pri ženski, so se blesketale v ognju ali v veselju, kakoršni so bili ravno strašni in ganljivi popisani bojni prizori od mož,

ki so se borili ob strani njenega moža, za katerim je žalovala, a vendar kakor vojakova žena ni izgubila poguma.

Ko so ji sporočili smrt njenega mladega junaka, je kot vdova vojaka, ki je padel v boju za najsvetejšo stvar, pritisnila svojega otroka na svoje prsi, porosila njegova lica s svojimi solzami in vzkliknila: »In tudi ti bodeš vojak!«

Že od mladih nog je ljubila vojaško slavo. Njen oče in njeni bratje, ravno tako kakor njen mož, so bili vojaki in njen stric hrabri grof de Ponte je bil eden najbolj odličnih častnikov v vojski maršala Villarsa. V svojih detinskih letih je sedela na njegovih kolenih in cele ure poslušala njegove zgodbe o vojnih junakih in ona je vedno obetala svojemu malemu sinu, da bode, ko se sklene mir in se stric povrne v Kalé, sam iz njegovih lastnih ust 'slišal iste zgodbe ter zvedel, kaj more francoski vojak storiti za svojega kralja in svojo domovino.

»Nekdo trka na vrata,« je zašepetal otrok, ki je sedel poleg nje pri mizi. Ona trkanja ni slišala, ker je ravno tedaj eden starejših častnikov ob njeni strani živo popisoval boj, ki se ga je udeležil pod zidovjem mesta Namur. Trenutek pozneje pa je vstopil v sobo služabnik in je rekel tiho: »Gospa, bodite tako prijazni in pridite za trenutek v vzprejemno sobo«. Začuden se je ozrla in je po služabnikovem obrazu spoznala, da mora biti važna stvar, radi katere

jo je poklical. Oprostila se je pri gostih, vstala in hitela v vzprejemno sobo. Luči še niso bili prižgali in samo pri svetlobi, ki jo je razširjal ogenj na ognjišču, je opazila na stolu sedeti nekega moža, ki si je s svojimi rokami zakrival obraz. Obrnila se je k služabniku, ki je odprl vrata in rekla: »Kdo je to?« Predno pa je imel služabnik čas odgovoriti, je tujec vzdignil svojo glavo.

»Sveta nebesa!« je vzkliknila. »Ali je mogoče! Ali ste v resnici Vi, dragi stric?« Stopila je bližje in mož je tedaj vstal. Ko pa je ona hotela planiti k njemu v naročje, je on prekrizal roke preko prsi in rekel z nizkim in slabotnim glasom:

»Da, jaz sem oni stric, ki ga imaš tako rada in ki ga že toliko let nisi videla. Jaz sem oni človek, ki sem bil pred štiridesetimi leti praporščak v enem prvih francoskih polkov in sem po mnogih slavnih junaških dejanjih in naporih dosegel dostojanstvo polkovnika v onem polku; bil sem spoštovan od svojih tovarišev in počaščen z zaupanjem svojih generalov. Jaz sem ta človek.«

Bilo je nekaj tako hladnega, tako nenaravnega v njegovih besedah, nekaj tako bledega v obrazu in tako zmedenega v izrazu grofa, da njegova nečakinja ni mogla spregovoriti niti ene besede, temveč ga je nemo, brez sape in v strahu gledala.

»Prišel sem,« je rekel zopet, »da te za danes prosim postelje v tvoji hiši, in pred vsem, da nikomur ne zineš besedice o mojem prihodu.«

»Za božjo voljo,« je vzkliknila gospa St. Lo, bolešno vznemirjena, »kaj se Vam je vendar zgodilo, moj dragi, dragi stric? Zakaj me tako čudno gledate, Ali ste bolni?«

»Zelo utrujen sem.«

Te preproste besede je spregovoril na tak način, da so globoko ganile gospo St. Lo in solze so jo zalile.

»Umiri se, Evgenija! Sedaj ne morem govoriti s teboj,« je rekel grof de Ponte. »Jutri izveš vse. Sedaj pa mi naj služabnik pokaže sobo v kakem skritem kotu tvoje hiše, ti se pa vrni k svojim gostom in jih zabavaj, kakor veš in znaš.«

Gospa St. Lo se je čutila primorano, da ga uboga, in krepka po svojem značaju je premagala svoja čutila in sluteč, da se je moralo nekaj posebnega zgoditi, je prikrila svoje razburjenje in se tekom ostalega večera vedla, kakor bi se ne bilo ničesar prigodilo, kar bi jo vznemirjalo in razburjalo. Nekateri njenih bolj pozornih gostov pa so le opazili neko spremembo na njenem obrazu, ko se je povrnila v obednico, ker niso več opazili smehljanja na njenem resnem obrazu, ki ga je navadno krasil.

Zelo vesela je bila, ko se je družba poslovila in se je ona mogla vrniti v svojo sobo. Čutila je potrebo zbrati svoje zmedene misli in še enkrat premisliti vse posameznosti onega kratkega in mučnega pogovora. Toda zaman se je trudila, da bi si raztolmačila čudne besede in vedenje svojega strica; in ko je zaspala, so njen počitek motile težke sanje, v katerih je vedno videla njegov potrti in zmedeni obraz. Naslednjega jutra je zgodaj vstala, in ko so ji povedali, da je gospod de Ponte že vstal, je pohitela v vzprejemno sobo in poslala ponj, da bi prišel k njej na razgovor.

Ko je gospod de Ponte stopil v sobo, se ji je njegov obraz zdel ravnotako bleđ in bolesten kakor prejšnjega dne, toda izraz njegovega obraza je bil manj strog in njegovo vedenje je bilo bolj samozavestno, akoravno še vedno hladno. Čutila je, da ne more dalj časa prenašati te negotovosti in sklenila je svoji roki ter rekla:

»Moj dragi stric, povejte mi za božjo voljo takoj, kaj Vas je privedlo k nam in zakaj ne smem nikomur povedati, da ste tukaj.«

»Evgenija, povedati ti moram resnico, akoravno me boš potem zaničevala, morebiti celo sovražila. Toda odslej naprej se človek, kakor jaz, ne sme več zgražati pred sramoto; taki dnevi so minuli; privaditi se moram prenašati sramoto.«

»Sramoto!« je zamrmrala gospa St. Lo in se neverjetno, toda boječe nasmehnila.

»Ne smejaj se,« je rekel gospod de Ponte in zakril z roko svoje oči, »poslušaj me mirno kakor le moreš. Kar sem ravnokar rekel, je resnica. Postal sem tak, da moram zreti nase z neizrekljivim zaničevanjem: izkazal sem se bojazljivca.«

»To je mučna šala,« je vzkliknila gospa St. Lo še bolj zardelega lica in z vznemirjenim glasom.

»Nikakoršna šala ni to,« je rekel de Ponte. »Hvala Bogu, da ne moreš brez ginjenja slišati tega, kar moram povedati. Zahvali Boga za to, kar boš trpela, ko boš vedela celo resnico. Evgenija, jaz sem bil rojen v tem mestu, katero so naši pradedje tolikokrat hrabro branili. Jaz pripadam rodovini, koje čast ni nikdar poznala madeža. Bil sem v desetero vojskah in se boril v trinajstih bitkah. Vodil sem svojo četo na najbolj nevarnem mestu pri Lille, bil ranjen pri Steinkirku in obležal skoro mrtev pri Ramillies. Celih štirideset let nisem vedel, kaj je strah. O, moj Bog! To sem imenoval pogum! Z največjim zaničevanjem sem gledal na najmanjše znamenje slabosti pri drugih. Bog naj mi odpusti! Sedaj so vsi maščevani. Pred tremi tedni sem dobil povelje, da branim s sto možmi zelo važno točko pri vasi Malplaquet. Nikdar ni pogled na nevarnost povzročil, da bi moje srce

hitreje utripalo; nikdar nisem čutil najmanjše vznemirjenosti na bojišču; tega dne se me je pa polastila ona čudna slabost, katero imenujejo ljudje strah. Bila mi je popolnoma nova in me je iznenadila. Samo Bog vé, ali sem bil v onem trenutku blazen ali zmeden. Vendar to je vseeno; jaz sem zbežal. Stari vojak s križcem sv. Ludovika na svojih prsih in z znaki slavnih ran na svojem čelu, je pokazal hrbet sovražniku, zapustil svoje mesto, bežal z bojišča kakor navaden strahopetec in se zavedel šele tri ure potem, ko je stal sam, daleč od svojih tovarišev, daleč od svojega mesta, za vedno ločen od preteklosti, sam s črvom v srcu in madežem na svojem imenu. Da, lahko jokaš, ubogo dete, toda solze ne morejo nikdar oprati te sramote.«

»O Bog! O Bog!« je vpila gospa St. Lo in sklepala svoje roke, »kaj je povzročilo to strašno skušnjo, ubogi moj stric?«

Stari mož je vzel svojo roko s svojih oči, jo pogledal trdno v obraz in rekel s tako tihim glasom, da je mogla komaj slišati, ki pa je kljub temu pretresal njeno dušo: »Napuh.«

»Kdo bi si mislil kaj takega!« je vzkliknila skoro vdušena od ihtenja.

»Ti ne,« je rekel z istim glasom. »Ljudje ne. Samo Bog. Sedaj pa naj končam, kar imam povedati. Sinoči sem prišel semkaj z namenom, da bi te prosil prenočišča za eno noč in da bi

mi pomagala, da bi mogel tja na Angleško, kjer bi pod izmišljenim imenom skrival svojo sramoto in živel pozabljen od vsega sveta. Toda tekom mirnih nočnih ur se je zgodila v meni neka sprememba. Zakaj bi se bal kazni za svoj zločin? Kako morem popraviti svoj greh bolje kakor s tem, da se izročim samega sebe kot beguna vojaški oblasti in se podvržem smrtni obsodbi, ki jo po pravici zaslužim? Danes zjutraj sem odposlal pismo do maršala Villarsa in mu sporočil, da pričakujem ukaza vojnega sodišča in da stopim predenj, kadarkoli mi zapove priti.«

»Tega pisma vendar še niste odposlali!« je zaklicala St. Lo močno ginjena. »Za božjo voljo, oprimate se svoje prvotne namere in bežite na Angleško.«

Rdečica se je prikazala na ogorelem obrazu starega vojaka. »Evgenija,« je rekel, »ne sili me, da bi še hujše občutil svoj zločin. Ne daj mi vzroka misliti, da je moja nizkotnost v tvojih mislih znižala pri meni čut, ki ga imam za dolžnost in čast. Ali ne vidiš, da je edina pot, ne izbrisati krivde, kajti to je nemogoče, temveč pokoriti se v neki meri zanjo s tem, da počakam obsodbe in prejmem smrt od svojih hrabrih tovarišev? Ne jokaj tako bridko, draga moja. Sinoči bi pač smela plakati nad usodo ponižanega človeka pred seboj; toda odkar je odšlo pismo, se čutim bolj pogumnega gledati ti

v obraz in kamen na mojih prsih je nekoliko lažji; popolnoma pa bode odstranjen, ko bom stal na dan izvršitve moje obsodbe pred puškami. Takrat in tam bom prvičkrat zopet prosto dihal od one ure, ko sem padel. Povej mi, da čutiš tudi ti tako kakor jaz.«

Gospa St. Lo se je vrgla stricu okolu vrata in mrmrala: »Da, čutim, toda to mi trga srce.«

»Bog te blagoslovi radi teh prijaznih besedi, Evgenija. Sedaj mi boš pa pomagala pripravljati se na smrt. Zadnje čase nisem imel mnogo časa, da bi izpolnjeval svoje verske dolžnosti; daj mi molitveno knjigo, in stari župnik pri Sv. Jakobu — ali je še živ? — me gotovo obišče, ako ga naprosiš. Nisem mislil, da se bodem kdaj zopet počutil tako mirnega na zemlji, kakor se čutim sedaj pripravljen za svoj greh pretrpeti pogumno tudi zaslužen kazen.«

V naslednjih dneh so bili prijatelji gospe St. Lo osupnjeni, ko so jo videli vso spremeno. Na vso moč se je trudila, da bi bila videti vesela, kadar je bila v družbi; toda lahko je bilo opaziti, da jo tlači neka skrivna žalost. Obleдела je, kadar je zapel zvonec pri vratih in se tresla po celem životu kakor trepetlika, kadar so prinesli kako pismo. Navsezadnje je dospelo pismo, ki je bilo naslovljeno na njenega strica in na katerem se je na zavitku nahajalo ime: maršal de Villars. Pokleknila je za

trenutek, da bi izmolila kratko molitev, nato je nesla pismo gori v sobo, katere gospod de Ponte ni zapustil, odkar je prišel v hišo.

»Oh! Tukaj je,« je rekel, ko jo je videl vstopiti s pismom v roki. Prebral ga je počasi skozi in skozi, nato pa je povzdignil svoje oči proti nebu in rekel: »Moj Bog, ne moja, temveč Tvoja volja naj se zgodi!« in podal je pismo svoji nečakinji. Glasilo se je pa tako-le:

»Brez dvoma je mučno in poniževalno za človeško naravo, da se je mož, ki štirideset let nikdar ni izgubil poguma, mogel izkazati tako nezvestega samemu sebi in nezvestega najbolj sveti vseh dolžnosti. Vendar je tudi tolažilno videti, da se ta mož takoj po svojem obžalovanju vrednem padcu sam ponudi pokoriti se zanj z edinim sredstvom, ki je v njegovi moči — da prostovoljno izroči svoje življenje, da izbriše svoje grehe in da popravi slabi vzgled, ki ga je na svojo nesrečo dal drugim.

To so moja čutila, moj ubogi prijatelj; to so tudi čutila vseh naših hrabrih častnikov. Mi ne moremo zakrivati tvojega pogreška, ali te oprostiti sramote, ki je v zvezi s tako očitim kršenjem dolžnosti; pomilujemo te pa iz vsega srca in nočemo soditi človeka, ki ponudi tako zadoščenje, ki je v njegovi moči, za dejanje, za katero se je dovolj pokoril s svojim obžalovanjem. Sprejmi torej moje prijazne želje in tudi

one vseh svojih starih prijateljev. Nebo in čas naj olajšata Tvojo žalost radi nesreče, ki je bila skoro ravno tako velika za nas, kakor je bila za Tebe.

Maršal de Villars.

Du Quesnay, 26. septembra 1709.«

»Evgenija,« je rekel gospod de Ponté, ko je prečitala to pismo, »daj mi ono škatljo, ki je blizu tebe in nekoliko pisemskega papirja.« Odprl je škatljo in vzel iz nje križec sv. Ludovika in zrl nanj toliko časa, dokler ni bilo več mogoče ustavljati silnega navala človeške žalosti. Za trenutek časa se je boril sam s seboj, nato pa je zaprta bol strtega srca razgnala vezi in našla duška v potoku grenkih solza. Gospa St. Lo se mu je vrgla v naročje in obadva sta dolgo molče jokala.

»Vzemi ga,« je dejal, »in položi v papir; sedaj mi pa pomagaj odpeti moj meč. Tvoje male roke so imele nekdanj navado igrati se z njegovim ročajem; sedaj mi lahko nekoliko pomagajo. Daj, da ga še enkrat pogledam, da ga še enkrat držim v svoji roki, kakor sem imel navado storiti pred svojim padcem. Sedaj ga pa vzemi proč. Pošlji ga z mojim križcem vred gospodu Villarsu in mu povej, Evgenija, da sprejemem dovoljenje živeti nadalje kot ostro toda pravično kazen za svoj greh.«

Od tega dne dalje je smatral gospod de Ponté svoje pomiloščenje kot svojo obsodbo. Obsodil je samega sebe v dolgo potrpežljivo mučeništvo, neprestanega poniževanja. Živel je še nadalje v onem starem mestu Kalé, kjer je bil rojen, kjer je bilo še vedno živih toliko njegovih slavnih spominov in kjer je bilo vedno mnogo vojaštva. Ni se skrival pred očmi ljudi, kajti, ako so ga vojaki zaničljivo pogledovali, se mu rogali in ga zasmehovali, vsprejel je to za del svoje obsodbe, del svoje pokore. Hodil je po okopih trdnjave, kadar so vojaki tam postajali in hodil je mimo vojašnic, kjer so stali častniki, v svoji uniformi, hodil pa je brez meča ob strani in brez križca na prsih. Hodil je v cerkev in sedal v zadnje klopi, kjer se zbirajo reveži. Ko se je vršila vojaška maša in so vojaki med povzdigovanjem prezentirali z orožjem, je on sklonil svojo sivo glavo v ponižni potrtosti.

Gospa St. Lo je bila vdana samotarnemu staremu možu kakor Ruta Naomiju. Kljub njegovemu ugovarjanju se mu je pridruževala na njegovih izprehodih in klečala v cerkvi poleg njega. Svojega otroka je večkrat posadila njemu na kolena in ga učila ljubiti in spoštovati strica.

Nekega dne je pokazal deček s svojim malim prstom na oni del plašča, kjer bi moral biti križec in rekel: »Zakaj pa ni tam križca?« In

kakor da bi ta misel navdala drugo: »In zakaj ni tukaj nobenega meča?« je pristavil in se dotaknil pasu svojega strica.

Zabolelo je to nedolžno vprašanje otrokovo grofa v dno srca in temna senca se je prikazala na njegovem obrazu; toda storil je obljubo, da se nikdar ne vstraši sramote in da izpije kupo poniževanja do dna. Prenašal je vedno preziranje ljudi, zato sedaj tudi ni mogel omahovati pred nedolžnim pogledom otrokovim.

»Dečko moj,« je rekel, »nekdaj sem bil prevzeten in sem zaupal v svojo lastno moč; potem pa je prišel dan, ko mi je Bog vzel oboje: in onega dne sem zbežal z bojnega polja ter postal nesrečen bojazljivec, ki nikdar več ne more nositi niti meča niti križca pravega vojaka.«

Otrok je pogledal staremu možu v obraz in njegova lica so žarela kakor ogenj. »Bojzljivci ne govore resnice,« je rekel. »Pogumno je od Vas, da rečete, da ste bežali.«

Tekom časa so ljudje s spoštovanjem gledali na vojaka, ki tako pogumno nosi pokoro. Besede, katere so šepetali, da jih je slišal, ko je stopal po ulicah v cerkev, so bile besede prijaznosti in sočutja. Začeli so ceniti srčnost te dolge in ponižne pokore. Na ulicah in na trdnjavskih okopih mesta Kalé, brez križca na

prsih in brez meča ob strani, je bil grof v očeh Boga in končno tudi v očeh ljudi večji junak, kakor tedaj, ko se je boril kakor lev pri Blenheimu in Ramilliesu ali kot poveljnik hrabre čete na zidovju trdnjave Lille.

Iz bolezni alkoholnega norca.

Predgovor.

Dne 22. novembra l. 1906. pride k meni do-
brorejen in zgovoren gospod; bil je odkrit in
naravnost. »Bil sem urednik, pa izgubil sem
službo, ker sem pil. Nazadnje sem zbolel vsled
alkohola. Zdelo se mi je, da me preganjajo in
da se moram usmrtiti. Zavodu za umobolne v
Lipskem se imam zahvaliti, da sem še živ in
zdrav. Kar sem tukaj in nekaj dni poprej pre-
živel, sem napisal ter Vam izročam, ako dobite
kakega založnika, ker potrebujem denarja.« Iz-
ročil mi je napisan zvezek in že na naslovu
sem spoznal časnikarja.

Znorel!

Dnevnik iz norišnice odpuščenega.

Prebral sem prvo stran. »Prav lepo se
bere,« mu rečem. Pustite tu rokopis in pridite
v pondeljek. Zadovoljen se je poslovil. Pa tudi
jaz sem bil vedno bolj zadovoljen. Zakaj od
strani do strani je bil ta spis tega alkoholika

vedno bolj zanimiv, res nekaj posebnega. Videlo se je, da je pisano, kakor se je res godilo. Ne bi bil mislil, da je mogoče zmešanim možganom zamotane vtise napadov tako natanko ohraniti. In nikdar še nisem bral, da bi pijanec sam tako podrobno in v dovršenem slogu popisoval najbolj žalostne trenutke svojega zavoženega življenja. To je bil torej spis redke, dragocene važnosti. — Ko je pisatelj v ponedeljek prišel, izplačan je dobil delež za svoje delo. Ta dan je še zelo dišal po žganju; dejal pa je, da sedaj pristopi k abstinentom. Neverjetno se mi je zdelo, ker mi je pravil, da tudi kadi; ako pa je alkoholik tudi kadilec, je silno redko, da se zdrži kot abstinent. Pisatelju temu na čast pa moram reči, da se že dolgo časa dobro drži in pridno dela. Bil je dobre volje ta dan. Zato sem marsikaj izvedel iz njegovega življenja. Časnikar I. je 41 let star, sin protestantskega pastora; ta je popival vsak dan 8—10 vrčkov piva, v 68. letu kot alkoholik umrl vsled raka v želodcu in črevah. Mladi I. je že kot gimnazijalec precej pil, kakor je bilo v družini v navadi. Tudi njegov brat je zelo pil. Šol ni nikoli dovršil, zagledal se je v neko igralko v Berlinu, postal je sam gledališčni igralec ter je bil četrť leta v dvomljivi družbi potovalnih igralcev. Nato je zašel med časnikarje, pridno je pisal, še pridneje je pil. Bil je obtožen razžaljenja kralja in obsojen na šest mesecev ječe.

Ubežal je v Švico, na Francosko in od tod v Ameriko, kjer je ostal od leta 1895—1902. Bil je v New Yorku odličnega lista sourednik. Toda napadel ga je umobol in hotel se je usmrtiti. S tem je izgubil vso srečo. Vrnil se je na Nemško, presedel nekaj kazni, bil pomiloščen in je zopet pisal za razne liste, kmalu je postal urednik, čez eno leto pa so ga zaradi pijančevanja odslovili. Potem je begal okrog, dokler ni prišel v zavod za umobolne. — Po tem pojasnilu podam spis, ki mi ga je pisatelj izročil.

Uvod.

Vendar je enkrat konec strašnih dni, ko se mi je umobolnemu zdelo, da me povsod preganjajo sovražniki in mi groze z mukami in s smrtjo, konec je mukotrpnih noči brez spanja, ko sem razburjen poslušal skrivnostno šepetanje, ki mi je šumelo okrog ušes in v groznem strahu živo videl pred seboj ljudi, ki so z revolverjem merili na mojo glavo. Vse to je bila prevara, bile so domišljije, strahotno orisane predstave, ki jih je povzročil v mojih možganih alkohol, ki sem ga užival neizmerno. Čudno, da se pojavljajo v možganih taki čudni vtisi, o katerih se nam zdi, da se ne rode v naši glavi, marveč zunaj nas, tako, da popolno jasno vidimo pred seboj ljudi, ki jih ni pred nami in da točno čujemo govorjenje, dasi okrog nas nikdo ne govori. Tako so me motile te čudne

prevare, da so me prevladale včasih tudi še ob dnevih zdravljenja, ko sem si bil popolnoma svest, da se te prevare porajajo vse le v mojih možganih; ko sem tako slišal zopet skrivnostno šepetanje, vprašal sem v dvomu sam sebe: Ali je mogoče, da so se rodile te besede, ki jih čisto natanko slišiš, le v tvojih možganih, vsaj sem zdaj popolnoma jasen in pameten ter vem, da so to samo prazne domišljije in vendar mi ti glasovi vedno brné po ušesih. — Nazadnje pa so se poizgubila tudi ta zadnja znamenja moje bolezni in popolno jasnega duha pišem te vrstice, in skoro bi se moral smejati nad temi neumnostmi, ko bi ne bile tako neskončno strahovite. Svojo bolezen naslikam tu popolno po resnici, ne samo zato, da znamo, kako se godi človeku, ki je na umu bolan, marveč posebno zato, da zvedo prijatelji alkohola, kakšno razdejanje napravi zloraba alkohola v človeških možganih. Moj spis ima namen po resnici sporočati o vsem, kar sem mislil, govoril, kar je sploh blodilo v moji duši. Naj bi opis te bolezni obvaroval druge pred enako žalostno usodo.

Pisatelj.

1. poglavje.

Žrtva alkohola. — Preganjavci se kažejo.

Zopet me je poprijelo. Dve leti sem imel mir, tedaj pa se mi je zopet zaželelo, da bi bil popolnoma prost, da bi odvrget od sebe vse

vezi, da bi kakor svoboden mož po svoji volji, kakor mi je klical notranji glas, pil, pil in zopet — pil. In jaz nesrečnež sem to storil, zanemaril sem svoje dolžnosti, hodil iz gostilne v kavarno, iz beznice v beznico. Nič jesti, samo piti! Pivo, žganje — žganje, pivo! Skrbno sem se ogibal navadnih gostiln, kjer bi se bil sestal s svojimi znanci. V predmestja sem hodil, v okolici in tudi tam po raznih pivnicah. In pil sem, veliko pil. Ponoči nisem hodil domov. Po kavarnah, po čakalnicah na kolodvorih, ki so odprte celo noč, posedal sem in popival. Zjutraj sem se za silo umil v kavarni in čez dan zopet kakor prejšnji dan, popival, dasi nisem bil nikoli popolno pijan. Glava mi je kar gorela in zadelo se mi je, da me ljudje postrani pogledujejo, noge so se mi šibile, roke so se mi tresle. toda pijan nisem, nikakor ne! Tako so minuli trije dnevi. Četrty dan sem šel v predmestje in stal na postajališču električne železnice. Kolikor manj sem jedel, toliko več sem kadil. Poleg mene sta stala dva moža, ostro sta me opazovala, kakor uradnika iz sodnije. Čemu me pač tako od strani opazujeta? — Tedaj sta pa tudi jela govoriti o meni, dasi le šepetata, vendar sem natanko slišal besede: »Danes ga moramo dobiti!« Drugi je dejal: »Že več noči ga ni bilo doma, sedaj se mora vendar enkrat naspati, in v njegovem stanovanju ga najložje primemo.« In zopet sta me strupeno pogledala.

Strašen nemir me je prevzel. Vsaj vendar nisem nič hudega storil! Ali morda vendar kaj, vsaj dandanes človek skoro ne vé, kdaj kaj zagreši, saj so postave tako polne nastavljenih zanj. Človek ima toliko sovražnikov, zavidljivcev, vsepovsod je polno obrekovalcev — no pa vsaj bi ne stikali za menoj, če bi ne bil nič zagrešil. Toda jaz celo ničesar ne vem, kaj vse sem včeraj storil. Kdo vé, kaj sem naredil! Če bi bil koga umoril, jaz se tega več ne spominjam. Toda naj bo kar hoče, tako hitro me ne bodo dobili. Ko sta se na nekem križišču električna vozova srečala, sem skočil iz enega voza v drugi. Nikdo ni šel za menoj. Smodko vržem proč in sedem na klop. Tu pa sedita dva gospoda, kakor dva skrivna policaja. Seveda sta — saj že govorita o meni. »On misli, da nama je ušel,« reče eden, drugi pa se zasmeje, rekoč: »Na vseh progah se vozijo tajni policisti.«

Torej je vendar res, da me preganjajo. Očividno ne marajo napraviti nobenega šuma, sicer bi me lahko takoj prijeli. Zato treba, da sem vedno na takih prostorih, kjer bi bilo veliko šuma, če bi me prijeli. Peljem se v L. in sedem na vrtu ter naročim kosilo. Zdelo se mi je, da bom tukaj popolno v miru. Jem nekaj, popijem tri kozarce piva in dve šili konjaka (žganja). Vroče je, zato se mi zadremlje. Nekdo pa me strese in jaz se vzbudim. Ne smrčite tako grdo.

reče mi gostilničar in meni nasproti pa je že sedel gospod, gotovo je bil skrivni policaj. Kako se mi zaničljivo posmehuje! Gostilničar stopi k njemu. »Danes ga gotovo dobimo,« reče policaj, »danes gre gotovo domov spat.«

Tedaj sem se jaz zaničljivo zasmel. »Tepec,« sem si mislil, »tako hitro me pa le ne dobiš, jaz lahko še več noči tako brez spanja preživim po gostilnah. Toda s tem človekom ne moreš več sedeti v eni gostilni, zato plačam in odidem v mesto po električni, in sicer ravno na nasprotni konec. Kmalu vstopita dva človeka, ki me opazujeta in o meni govorita. Jaz sedaj bolje slišim, nego kdaj poprej. Dasi so vrata zaprta, dobro razumem, kaj med seboj šepetata. »Danes to napraviva,« reče prvi; »ali imaš zapestnico seboj?« Zapestnico, to misli najbrže železno verižico, ki se ž njo zvežejo roke. Čemu neki bi mene zvezali? Ali sem tak hudodelnik? Toda ti me že ne bodo zvezali. Grem vun na stojišče in prižgem smodko, popolnoma sem miren in nekaj pred koncem proge skočim z voza. Hvala Bogu, nista tega opazila moja zasledovalca; ves vesel, da sem jima ušel, grem v bližnjo gostilno in pijem. Dolgo pa nisem sam; človek vstopi v sobo, ki je gotovo od sodnije. Seveda je — kako me pogleduje! Sedaj sprašuje natakara, če sem že dolgo tukaj in zakaj mu ni tega že sporočil? Naročim še kozarec pive in plačam. Moj za-

sledovalec gre vun, jaz hitro zvrnem kozarec piva, bežim iz hiše, okoli vogla, vprek po ulici in zopet okoli vogla v drugo gostilno. Tresel sem se od strahu in več pil, da bi se pokrepčal. Toda tudi tukaj so preganjalci za menojo. »Tako več ne gre,« pravi eden, »saj se vendar ne moremo cel dan voziti za njim, treba je, da se temu napravi konec, jaz ga bom kar tukaj prijel. Druga dva sta mu odgovarjala in bila mnenja, naj se s tem še počaka. Pa jaz tega nisem več maral poslušati. Hitel sem iz hiše, a vendar še čisto natanko slišal za seboj zabavljice: slepar, potepuh, za katerega ni nobena kazen prehuda, ki zasluži, da ga obsodijo v dosmrtno ječo. Hitel sem na kolodvor, a tudi tu so bili moji prijatelji za menojo, zato sem iskal pomoči pri nekem stražniku. Povedal sem mu, da me preganjajo in da me hočejo umoriti. On pa je menil, da sem preveč pil, četudi nisem pijan, in da si vse te stvari le domišljujem, take ljudi, da on že dobro pozna in da naj le grem mirno spat. Pa odgovoril sem mu, da si ne upam iti domov, da se tudi v hotel ne upam iti sam, ker me gotovo za kakim voglom čakajo, da me umore. Stražnik mi je svetoval, da vzamem postreščka seboj, kar sem tudi storil.

2. poglavje.

Vedežka.

Pa tudi v gostilni zame ni bilo pokoja, dasi sem tam dobil znance, našel sem zopet sovražnike, ki so nagovarjali gostilničarja, naj me zapre v kako sobo posebej ali naj mi pa dá v pivo kako omamilo. Razburjen odidem kmalu v svojo sobo, ki je bila v drugem nadstropju med dvema drugima sobama. Sicer so bila ena vrata zaslonjena z zofo, druga pa s posteljo, vendar me je vseeno plašilo, ker sem čul, da me hočejo nocej kar najkrajšim potom ukončati s tem, da me vržejo skozi okno. S stoli in drugo ropotijo zagradil sem zato tudi tretja vrata na hodnik, odložil samo klobuk in suknjo ter se sicer napravljen vlegel na posteljo. Električne luči nisem ugasnil, s smodkami sem se dobro oskrbel in s časniki in tako sem se nadejal, da bom že kako to noč prebil tudi brez pijače.

Kmalu pa začujem v sosednji sobi šum in ropot. Takoj spoznam glas svojega tovariša, s katerim sem se nedavno sprl, njegove žene in še enega znanca. Iz šepetanja sem spoznal, da je pravzaprav ta moj tovariš duša vseh nakan, vzprizorjenih proti meni. Maščevati se je hotel nad menoj, ker sem ga pustil jaz na cedilu.

Naenkrat pa me kar naravnost ogovori njegova žena. Da bi manj slišal, potegnem časnik

iz žepa in hočem brati. Tu pa slišim besede: »Nikar se nič ne sili z berilom, jaz vkljub temu uganem tvoje najskrivnejše misli.« Jaz kljub temu poskušam čitati po tihem, toda vsako besedo, katero sem prečital, je za menoj ponovila ženska v sosednji sobi. Poleg tega mi je izgovarjala tudi vse misli, ki so me spremljale med branjem.

Kako je mogoče, da ta ženska ugame vsako mojo misel in da celo razume, kar na tihem čitam.

»Ali si ne moreš tega razložiti, ti tepec neumni,« šepetal je glas, »jaz sem vedežka. Jaz vse vem, kar ti delaš in kar si storil, jaz vem, da si ti otroka umoril.«

»Ne, to ni res,« sem si mislil.

»In vendar je res. Le nikar ne tajì. Na trgu M. si ga potisnil vozu pod kolo, da so ga povozili. Ali ni bilo to na trgu M.?«

Pa vendar nisem — začel sem v duhu odgovarjati, toda nisem mogel naprej, ker zdelo se mi je, da ima oni skrivnostni glas tudi moč čez moje misli.

»Nič vendar — prekinila me je — ti si bil na trgu M. in si potisnil otroka pod kolo, le vdaj se, saj to ni vse, kar si zadolžil, ti si tudi po gostilnah ostal dolžan in si v C. zapeljal natakario.

»Toda jaz v C. nikoli nisem bil,« ugovarjal sem v duhu.

»Da, da, ti si bil tam, pa popolno pijan, zato o tem ničesar ne veš, pa tudi sedaj misliš hude reči zoper kralja in zoper Boga — in povedala mi je nekaj grdih stvari. Jaz sem se branil misliti na to, pa hipoma sem spoznal, da ženska, ki govori z menoj, ne samo da vede-žuje, ona me tudi kakor pravijo hipnotizuje, ona me sili misliti, kar sama hoče.

»To si mi podtaknila,« rečem tiho sam pri sebi; tedaj pa se mi zakrohota.

»Sedaj je vendar uganil ta tepec,« reče glas njenega moža, »toda to je vseeno, ker zvedeli smo dovolj, da ga lahko vtaknemo v luknjo.«

Zastonj sem se vojskoval proti takim mislim; kadil sem, vstal, hodil po sobi, po angleško sem začel šteti številke, pa vedno in vedno so mi silile v glavo misli: otroka si umoril, morilec si! — S tako silo so me obvladale te misli, da sem res priznal. Čul pa sem prasketanje peres po papirju v sosednji sobi. Gotovo sta tam moja znanca zapisavala, kako sam priznavam razna hudodelstva, ki jih nisem storil.

Strašna je bila noč. Ko se je zdanilo, šla sta mož in žena iz sosednje sobe, eden je pa še ostal, vsi trije pa so se domenili, da me zadnji vrže po stopnicah, ko pridem iz sobe. Ob sedmih se opravi in sklenem iti iz sobe. Enega človeka samega se ne bojim. V strahu hitim po stopnicah in stopim v kavarno, pijem

kavo, plačam in berem časnik. Hipoma me obvlada misel, da pride moj brat v H., ki me hoče odstraniti, da me reši ječe, ki bi bila tudi zanj sramota. To se mi je zdelo prav verjetno, zato vzamem suknjo in klobuk in hitim na cesto čakati svojega brata. Komaj stopim na cesto, zagledam ne daleč pred seboj dva svoja brata. Enega sem spoznal po njegovi rjavi suknji, drugega po njegovem sivem klobuku. Tudi brata sta me videla in mlajši je rekel starejšemu: »Glej, tam je naš Ernest, le pojdiva hitro v njegovo stanovanje, bo že pricapljal za nama.« Tako sta hitela, da jih nisem mogel dohiteti, zato sedem na voz, da ju prehitim, pa v tem sta se nekam izgubila.

Bil sem še štiri hiše oddaljen od svojega stanovanja, pa že slišim, kako vpije moj mlajši brat, da naj se sam končam, da tako uide kazni in skupni sramoti. V mojem stanovanju je bil tudi prijatelj B., ki me je svaril, ne hoditi domov, ker sta brata tako raztogotena, da me gotovo ubijeta, ako pridem domov. Zato se obrnem, sedem na električno in se peljem v predmestje L. Po poti zagledam nekaj sumljivih gospodov. Pa v tem mi šine misel v glavo: kaj pa, ko bi bile te misli sama bolna domišljija — celo noč in celo dopoldne še nisem ničesar pil — saj sem tudi že pred dvema letoma trpel take napade, pa mladi moji prijatelji medicinci so rekli, da je to delirium tre-

mens, da pride to od pijače. Morda je tudi sedaj tako. Ker sem se ravno peljal mimo stanovanja svojega zdravnika, zato izstopim in ga poiščem. Preiskal me je in dal mi spričevalo, da trpim na alkoholizmu in da bi bilo zame potrebno prebivati v kakem zavodu. Ko pridem od zdravnika, najdem takoj v vozu svoje zasledovalce, ki so se jako grdo držali; gotovo so vedeli, kakšno spričevalo mi je napravil zdravnik, da jaz nisem hudodelnik, ampak bolnik. Bili so jezni, ker sem jim tako nagodil. Sklenili so pa zlasti zaradi tega tem hitreje konec napraviti z menoj. Ker je bila zarota proti meni splošna in je povsod vse mrgolelo preganjalcev, zato sem ta dan hodil po najbolj obljudenih cestah in bival v najbolj imenitnih gostilnah, opravičeno se nadejajoč, da me tu zaradi množice ljudi ne bodo ukončali.

3. poglavje.

Beg. — Hypnoskop. — Smrtni skok.

Vedno bolj se mi je bližal oni trenotek, ko ne bom imel več nobenega denarja. Svojo službo sem ostavil, k svojim prijateljem ne maram, ker nečem, da bi me videli, zato sklenem peljati se k svojemu bratu v L., ki je sedaj gotovo že doma, ker me ni našel v mojem stanovanju. Ko pridem na kolodvor, takoj razvidim iz raznih obrazov, da že vsi vedo za

mojo namero. Kupim si vozni list, spijem še par vrčkov piva in stopim v voz za kadilce. Voz pa je bil že skoro poln in sicer samih mojih zasledovalcev. Veliko so šepetali med seboj, da me na postaji L. počakajo in odstranijo. Ko me eden napade s psovkami: Ti potepuh nič-vredni, sedem k njemu in mu ostro prepovem, me še dalje zbadati. On je sicer zatrjeval, da ni nobene besedice izpregovoril, pa kaj, ker se je lagal. Ko pridem na postajo v L., skočim hitro v voz, a moji zasledovalci za menoj. Uka-žem vozniku, da me pelje še naprej od brato-vega stanovanja ter mu takoj plačam. Med potoma skočim z voza, hitim nazaj in kmalu prisopem v tretje nadstropje hiše, kjer je stanoval moj brat s svojo ženo. Ko sta me zagledala, videla sta takoj, da z menoj ni vse v redu. Takoj jima povem, kako me preganjajo in da tudi v tej hiši slišim šepetanje svojih zasledovalcev. Oba me tolažita, da si to samo domišljujem, pa nič ni pomagalo. Komaj smo se vsedli k mizi, že slišim ženskin glas: Ti tepec neumni, ako meniš, da nam uideš, se zelo motiš. Mi smo ti takoj za petami in tudi tvoj brat je na naši strani.

»Ali ste slišali?« vprašam brata.

»Kaj neki?« reče brat.

»Kaj neki! glasove: Vidva nista tukaj sama. V hiši so skriti tudi moji sovražniki.« Zastonj sta zatrjevala, da ni nihče v stanovanju

razen sinka, ki pa že spi. Pokazala sta mi vse sobe, vse preiskala po kotih in ničesar nismo našli, toda kaj, saj sem razločno čul pogovor onih treh, ki so me tako grozno napravili prejšnjo noč. Med obedom naenkrat začujem neki šum in neki duh se razširi po sobi, kakor če kdo zažene stroj za elektrizovanje. Pri tem me je zbolelo na levi strani blizu srca. Moral sem, četudi nisem hotel prekiniti svoj razgovor in govoriti, kar nisem hotel. Toliko moči sem še imel, da sem dejal domačim: »Sedaj bom prisiljen govoriti proti svoji volji in proti resnici. Žena Z. me hipnotizira in ukazuje, da izgovorim besede: Jaz — sem — v Draždanih — otroka — umoril!«

»Pusti vendar enkrat take neumnosti, Ernest,« prekinе me brat, »poglavitna stvar je, da se enkrat dobro prespiš, potem se že jutri znebiš vseh nesmisli, ki te danes nadlegujejo.«

Toda skrivnostni glas me je vedno begal. »Hočem te hipnotizirati s hipnoskopom, z instrumentom, ki ga goni elektrika. S tem ti lahko vse podtaknem, tudi umorim te lahko. Kaj ne, ti umrješ, da ne napraviš sramote svojim domačim. Sedaj me bodo umorili,« zakličem; »pravijo, da mi najprej zmrznejo noge in potem vse navzgor do glave. Sedaj so pričeli.«

Brat in žena sta bila vsa prestrašena; ako sta hotela kaj ziniti, zamahnil sem z roko, naj bosta tiho.

Moje noge so mrzle kakor led, zdaj sta mrzli že kolena... »Žejen sem.« — »Prinesem ti vode,« pravi žena bratova. »Da, le pij vodo, boš lažje umrl,« zašepeta skrivnostni glas. Pil sem in čutil vedno hujši mraz, voda mi je čudno ugajala, najbrže je bila zastrupljena. »Ah, kako mirno in brez srca mi daste strupa, no, pa saj je bolje tako umreti,« v tem zakričim, ko me zaboli pri srcu: »Sedaj — sem — mrtev!«

»In vendar ne gre,« zašepeče skrivnosten glas, »ima še premočno voljo, ne moremo ga končati. Toda lahko ga mučimo. Kakor vidiš, si ti izvrstni medij (sredstvo) za nas, zato te hočemo porabiti. Dvoje si lahko izbereš: Ali te vtaknemo v luknjo ali pa v norišnico, da te bodo tam imeli za zajčka, na katerem bodo delali razne poskuse. S tem boš vsaj nekaj služil vedi in ljudem.«

Sedaj pa je bilo tudi že dovolj bratu in njegovi ženi. Spat sem moral iti, sicer mi je grozil, da ugasne luč. Še enkrat smo presvetlili vse prostore. Brat in žena sta rekla, da je vse v redu in me pustila samega v sobi.

Kmalu začujem na hodniku pred sobo glasno govorjenje. Zdelo se mi je, da so glasovi mojega brata, mojega prijatelja in njegove žene.

»V ušesa ga ustrelim, ako spi,« dejal je moj znanec, »in če ne spi, poženem mu kroglo skozi oko.«

»Ali tako dobro zadenete v temi,« ga vpraša moj brat.

»Popolno gotov je moj strel. Ubil sem že nekaj Kitajcev in danes sem uprav v ta namen kupil dva psa, da sem se vadil v streljanju. Psa še sedaj ležita na dvoru.« Ali je mogoče, sem si mislil, da me res hoče moj prijatelj ustreliti in da brat temu pritruje, saj vendar nisem nič hudega storil.

»Že zopet slepari,« se oglasi ženski glas, »zato pač ne sme tako lahko umreti.« Ali ni sram te ženske, izmišljati se take grozovite nakane, to je lepa ženska, fej! »Ti lopov,« odgovori ženski glas, »sedaj me zopet žali. Ne zasluži, da bi ga ustrelili, tega treba prav počasi mučiti do smrti. Dovolite, gospod, da Vašemu bratu najprej polomimo kosti, preden ga umorimo?«

»Naredite, kar hočete,« zašepeče brat, »meni se nič več ne smili.«

To je torej moj brat, sem si mislil, ki se mi je vedno tako dobrega kazal. Mirno gleda, kako me hočejo končati, strog je z menoj, dasi v svoji mačji ljubezni vse spregleda svojemu razposajenemu otroku.

»Ali slišite, kaj pravi,« zašepeče ženska mojemu bratu, »on pravi, kako potuho dajete svojemu sinu, ki je najporednejši otrok, kar jih je on kdaj videl.«

»Tako on govori,« reče brat, »potem pa z njim napravite kar radi, samo pokličite me, ko

bo ležal na dvorišču, jaz ne maram s tem imeti nikakega posla.« Natančno sem čul, ko se je brat po teh besedah vrnil v svojo sobo.

V smrtnem strahu sem ležal na postelji in čakal trenutka, ko planejo po meni. Zatrjeval sem si, da to ni mogoče, toda vse sem tako jasno čul, da je bil vsak dvom izključen.

»Ključ v vratih je znotraj,« izpregovori moj znanec, treba, da ga zbijemo v sobo. In res, kmalu čujem, kako je padel ključ na tla. Takoj nato zagledam belo žensko postavo, ki sili skozi vrata. »Nazaj, ali Vas ni sram!« zakričim in ženska izgine. Toda komaj se zopet dobro zavem, že stojita pred menoj dva človeka iz zagrnjenima obrazoma.

»Tako, meri ravno na desno oko,« zašepeta eden, in takoj zagledam cevko napeto proti moji glavi.

»Pomagajte, pomagajte,« vpijem, in človeka izgineta. A kmalu se zopet vrneta in prvi reče: »Kar s kladivom ga udarim po glavi.« — »Toda on še ne spi,« reče ženska, »treba še počakati.« In zopet sta odšla. Nato pa pride moj brat k vratom in zakliče: »Čuj, to vendar ne gre, da delaš tak ropot, zgoraj in spodaj spijo ljudje.«

»Zakaj pa me hočete umoriti, saj so bili že v moji sobi,« odgovorim. »To je sama domišljija,« zavrne me brat, miren bodi in vsaj

ne kriči tako grdo.« Čul sem pa natanko, ko je še zašepetal: »Le dajte ga, sicer nam vzbudi celo hišo.«

»To treba itak hitro napraviti, ker se meni mudi domov,« reče znanec, in po odhodu mojega brata dostavi ženi: »Jaz grem naprej, ako ne spi in bi hotel kričati, mu vržem odejo čez glavo, potem ga zgrabimo in zvežemo, najprej raztrupimo roke, potem noge, ga vržemo skozi okno, kričimo na pomoč, hitimo na dvorišče in prinesemo v sobo mrliča nazaj.«

Pot me je oblil, sape mi je zmanjkovalo. Ako sem tako daleč, da bi me tako mučil, tedaj rajši sam — —.

Hitro vstanem, odprem okno, skočim na okno, pogledam pod seboj dvorišče. Letel bi čez tri nadstropja, gotovo sem zdrobljen na tleh. Toda ali moram skočiti na dvorišče? V tem zagledam v mesečni svetlobi na desno balkon, obdan z ograjo. Ako tja skočim in kličem na pomoč, čujejo me sosede. V tem pa zaškripljejo vrata v sobo, jaz pa skočim hitro vprek črez propad in priletim sredi na balkon. Tu kričim, kolikor sem mogel na pomoč. Prvi se oglasi moj brat. »Za božjo voljo, kaj vendar počneš, to je vendar od sile; ne morem več tega prenašati, dovoli, da gre moja žena po stražnika.«

»Kaj noriš, pri tem skoku bi bil lahko tebebnil na tla.« — Jaz pa stopim na balkonu k

vratom, ki vodijo v kuhinjo in ne pustim nikogar blizu. Ko pride brat, mu pravim: »Jaz ne ostanem več pri vas, muk je dovolj, pošlji po rešilni voz, da me popelje v kak zavod, kjer mi nihče ne bo mogel nič hudega storiti.«

Brat mi je dal nekaj svoje obleke, žena pa je šla k sosedovim, naj gre eden na policijsko stražo, sama pa je šla po ključavničarja, da odpre Ernestovo sobo. Kakor večnost zdeli so se mi trenutki, ko smo čakali na voz, vsak hip sem mislil, da prodró moji zasledovalci iz svojih skrivališč in me z mučenjem končajo. Naposled je vendar prišel ključavničar, odprl vrata v mojo sobo, da sem mogel do svoje obleke. Kmalu nato pridrdra tudi voz, ki me hitro privede na policijsko stražnico, kjer so mi oskrbeli tudi posteljo. Med stražniki sem se čutil nekaj bolj mirnega. Zjutraj zgodaj se odpeljem k zdravniku, ki me je preiskal in mojemu spremljevalcu izročil pisemce, in peljala sva se dalje. Ker le ni hotelo biti konca, vprašam tovariša, kam se peljeva. Dobil sem odgovor: »V bolnišnico!« — Navsezadnje vendar se voz ustavi pred velikimi vrati. Spremljevalec moj gre z menoj v prostorno čakalnico, kjer me vsprejme usmiljenka v belkasti obleki. Tovariš ji izroči pismo od zdravnika, se posloví od mene in odide, jaz pa ostanem, in ko pogledam okrog sebe, vidim, da sem v bolnišnici, in sicer v oni z omreženimi okni, namreč v norišnici.

4. poglavje.

V bolnišnici. — Mali telefon. — Grozne ure.

Velik, močan mož je prišel in me spremljal po hodnikih ter me privedel v sobano, kjer je bilo sedem postelj, v katerih so ležali bolniki, ki so zvedavo name pogledovali. Nato so me peljali v kopališče. Ustrašil sem se, boječ se, da me vtaknejo v krop. Po kopeli sem dobro zaspal. Ko se vzbudim, stali so pred menoj zdravniki. Primarij je bil še precej mlad mož, odločen in prijazen, vsak ga je imel rad. Spraševal me je o mojem življenju, o moji bolezni, tolažil me je, da bom tukaj imel popolen mir, ker v to hišo ne more noben nepoklicani. Po kosilu sem zopet zaspal, pa sem se hitro vzbudil, začul sem glas svojega prijatelja, ki mi je pravil, da ne more k meni, pač pa, da stoji na hodniku, da se lahko z njim pomenim z malim telefonom. Treba je, da usta zaokrožim, šepetam in nanj mislim, pa tudi njega slišim in mu lahko odgovarjam. Poskusil sem in videl, da gre, zato sem čudeč se vprašal, kako deluje ta telefon. Tovariš mi je pa dejal, da je to preveč zapleteno, in da mi to razloži pozneje, le toliko omeni, da to sloni na magnetizmu. Pove mi še, da me je eden mojih bivših prijateljev strašno raztrgal v nekem listu, kjer je naštel vse moje hudobije in jutri bo v L. sodna obravnava o tem; on je upal, da bom oproščen, in da lahko zahtevam

odškodnino 5000 K. Jaz pa sem hotel imeti 75.000 K. Ker nisem bil zadovoljen s pet tisoč, so me pustili na cedilu in privedli v norišnico. Ko se zjutraj zbudim, sporoči mi prijatelj po malem telefonu, da me je pri primariju oprostil, in da grem lahko iz norišnice. Hitro skočim s postelje, vderem po obleko v prvo sobo, kjer je sedel velik in močan mož, ki mi je na moje zatrijevanje, da sem prost in da hočem svojo obleko, dejal, da iz te hiše koj drugi dan še nobenega niso odslovili. Ako bi šlo po sreči, čez šest tednov.

»Bo pa to pri meni prvi slučaj,« mu odgovorim, »vsaj mi je prijatelj že sporočil, da je obleka pripravljena.« Ko je prišel brivec, se nisem hotel obriti, češ, vsaj se bom kmalu lepše zunaj, tudi piva se nisem dotaknil, ker itak hitro zunaj boljšega dobim. Ko pride zdravnik mimo, zakličem mu: »Gospod doktor, moj prijatelj je tu in mi je sprosil oproščenje, rad bi dobil svojo obleko, da grem domov.«

»Bomo že pozneje o tem govorili, saj pridem itak kmalu k Vam,« dejal je zdravnik, »za sedaj pa pojdite le v posteljo.« Ko je primarij prišel k meni, moral sem mu vse povedati, kar se mi je v hiši prigodilo, tudi o telefonu in prijatelju. »Ali je bil res kdo pri telefonu,« vpraša stražnika.

»Ne, ne,« posežem vmes, »to ni vaš hišni telefon, to je moj posebni mali telefon.« Zvečer

sta me zdravnika zopet preiskovala, in ko me primarij vpraša, če vem zakaj, dejal sem, da me bodeta rabila živega za razne zdravniške poskuse, kakor to delajo z žabami in zajčki.

Ko sta zdravnika odšla od mene, začul sem v sosednji sobi hud prepir. Bili so zdravniki, ravnatelj in vladni zastopnik in šlo se je zame, ali naj me umore, ali pa še enkrat dajo priliko za redno življenje. Dolgo časa so se pričkali, končno so se odločili za mojo smrt. Primarij me je hotel rešiti in zahteval še enkrat glasovanje, pa vladni zastopnik je dejal, da nima več časa, ker je doma gotovo že juha na mizi. Torej smrt in to zaradi juhe gospoda vladnega zastopnika, kakor sem se jezil sam s seboj. Rekli so, da se mora sodba izvršiti še ta večer.

Mirno se vležem na posteljo, napravim račun s svojim življenjem in čakam. Kmalu zagledam skrivnostno oblečenega človeka, ki je s cevko meril vame, a ko sem ga pogledal, je hitro izginil. To se je večkrat ponavljalo, tako da so bili moji živci napeti do skrajnosti. Ker le ni bilo miru, skočim iz postelje in letim k stražniku na hodnik, rekoč, da naj vendar že napravijo temu konec, da jaz nimam konjskih živcev, da bi mogel vse prenašati toliko časa, in da sploh tudi hudodelcu pred smrtjo še bogato postrežejo, meni da bi se vendar spodobilo, da mi dajo smodko in vrček piva, vsaj potem se tudi lahko sam ustrelim.

Pa zopet so me tirali v posteljo, in naposled sem dobil kozarec vode, ki naj bi bil požirek za slovo od tega življenja. Zopet se mi je zadremalo, pa takoj se oglasi moj brat ter me nagovarja, naj se sam usmrtim, da tako uidem sramoti, ki zadene tudi moje domače; ker res sem sicer sedaj opravičen, a pri prihodnji pravdi bom obsojen na sedem do osem let hude ječe. Zopet skočim iz postelje in hitim na hodnik ter hočem vedeti od čuvaja, kje da je moj brat, ki je ravnokar sem prišel. Velik, močan mož pa mi reče:

»Nikogar ni tukaj! To si le domišljujete; le pojdite mirno nazaj v svojo posteljo.« To res storim in brat mi pravi: »Treba je, da se dobro odpočijemo, da bomo čvrsti pri jutrajšnji obravnavi.«

Toda drugi dan ni bilo nobene obravnave, najbrže da so jo preložili na poznejši čas. Zato pa je bilo pri hiši vse polno tajnih policistov, ki so se oblekli v obleko umobolnih, da bi me bolj motili, pa sem jih na njih ojstrih pogledih dobro poznal.

Tako sem prebil v norišnici nekaj dni in nekaj noči v vednih borbah s tajnimi policisti in z domačimi, ki so me grozili spraviti s sveta. In vse, kar sem slišal in videl, zdelo se mi je tako jasno in tako gotovo, da nisem našel prav nobenega povoda le količkaj dvomiti o resničnosti teh pojavov.

Čez teden dni postal sem bolj miren. Več sem spal in alkohola ter tobaka nisem dobil, dasi sem to zahteval z vso odločnostjo. Vedno bolj se mi je dozdevalo, da pojavi, ki jih vidim in slišim pred seboj, niso resnični, začel sem z vso resnostjo dvomiti. Mislil sem si, kako bi bilo mogoče, da bi moj brat od tako daleč vsako noč prihajal k meni s svojimi morilnimi naklepi; zlasti se mi je zdel tudi moj mali telefon sama prevara. Zato sem zdravniku na vprašanje, kako je z malim telefonom, odgovoril, da več ne deluje. Tudi sem namenoma svojim prijateljem stavil razna vprašanja, pa nisem dobil nanje nobenega odgovora in sem sam moral priznati zdravnikom, da so bili ti glasovi in te postave sama bolna domišljija, sama halucinacija!

5. poglavje.

Še vedno mi ti skrivnostni glasovi niso dali miru; posebno če je bilo vse tiho po sobi, čul sem čestokrat tiho šepetanje: »Sedaj je precej pameten, hoče se nam umakniti, pa vendar nam ne uide; ako ga od tukaj izpuste, tedaj ga takoj damo zapreti.«

Sedaj sem prosto vstajal, čital, tudi na vrt se mi je dovolilo. Tudi tu se mi je zdelo, da ljudje, ako jih je le nekaj skupaj, govore o meni; pa sem se večkrat sam prepričal, da to ni res, in da si to samo jaz domišljujem. Samo

enkrat me je še vznemiril klic: Pojdi k rešilni armadi! Nikoli nisem na to mislil in ko sem vprašal zdravnika o tem, dejal mi je, da se privajen človek le počasi odvadi takih stvari.

To je bil pa tudi zadnji skrivnostni glas. Tudi ko sem prenehal z zdravili, in sem čutil hude bolečine v glavi, vendar takih slepilnih domišljij več ni bilo opaziti. Bil sem popolno ozdravel, le okrepljenja mi je bilo treba in zato sem še nekaj časa ostal v zavodu. Veliko sem bral, da sem se motil in da sem se lažje otresal neprijetnih misli, ki so se mi vzbujale v spominu na preteklost, na neumnosti, katere sem napravil v svoji bolezni. Pričel sem z raznimi pismi, da najdem zopet pot v življenje, pa pri bratu sem naletel; sporočil mi je, da neče več nikakršnega posla imeti z menoj. Pismo sem strgal in vrgel v peč razburjen. Zdravnik je pri obisku to opazil in ker je vse moje dopisovanje bral, me je potolažil, češ, ko se popolno okrepčam, se bo tudi zame lahko našlo mesto pri pogrnjeni mizi življenja.

Ob tej priliki sem si tudi lahko pregnal vse strahove in predsodke, ki jih imajo ljudje o norišnicah. Nekdaj je bilo hudo, a dandanes je vse polajšano. Poglavitni sredstvi sta kopelj in postelja. Seveda je treba previdnosti glede divjih bolnikov, takim se odločijo posamezne sobe.

Prijetno seveda v norišnici ni. Meni je najbolj manjkalo duševnega dela, zato mi je bilo

dovoljeno, da sem napravljaj izlete in se vračal zvečer domov. Ker ni bilo že več kot teden dni napadov, mi je napravil zdravnik spričevalo, da smem zavod zapustiti.

Vesel in zadovoljen sem ostavil bolnišnico, kamor sem prišel končan in popolno onemogel, a sedaj se vračam v svet zopet srečen, in zdrav. Spričevalo moje se je glasilo: Ozdravljen odpuščen!

6. Sklep.

Pisatelj se je v tem sestavku potrudil, da naslika svoj stan. Ni pa se toliko oziral na te bolnice, kakor bi bilo prav. Kdor je na živcih nevarno bolan, zanj je tak zavod uprav rešilen.

Onim pa, ki so preveč uživali alkohol, naj bodo te vrstice svarilo, pred onimi strašnimi dnevi in še strašnejšimi nočmi, katere sem jaz preživel, boreč se ob propadu med življenjem in smrtjo. Kdor se je enkrat prepričal, kako razdejanje alkohol lahko napravi v človeškem duhu, kdor opazuje takega alkoholika v norišnici, tak se bode alkohola vedno varoval, tudi če ga še tako mika. Kdor nima toliko moči, da si pri pijači reče: Dovolj! Nič več! tak naj napravi obljubo zdržnosti, preden se izpostavi nevarnosti, svoje življenje končati v norišnici; ako te vrstice koga iztrgajo alkoholu iz krempljev, so svoj namen popolno dosegle.

V snegu.

Pogorska božična slika.

Pogorje je planinsko selo, blizu tisoč metrov nad morjem. Na ozkem podolgastem griču stoji cerkev, znotraj snažna in lepa, zunaj pa je od ene strani ves beli nakit odstranjen. Izpostavljena je od te strani silnim viharjem, ki prše v deževju kakor plohe ob cerkveni zid in ga ližejo in perejo in drobe tako, da se vsako zimo ob tej strani pokažejo kamni iz zidu, ker je ves omet odpljuskan. Vsako poletje se popravlja, a vsaka zima zopet vse razdere. Zraven cerkve je župnišče in cerkvenikov dom. Sicer pa daleč naokrog ni nobene hiše blizu. Raztresene so po eno, dve, tudi tri ure daleč vse na okoli po gričih in grapah. — Duhoven sameva na tem holmu; štiri do pet mesecev po zimi ni k njemu nobenega soseda. Kadar cvili burja okrog voglov in sneži, tedaj tudi ob nedeljah pride komaj dvajset ljudi v cerkev. Radi bi šli, pa ne morejo. Le kak krepak mladenič, kak utrjen mož se prerije skozi metež do cerkve. Pota duhovnova ob zimskem času so huda in nevarna.

Dolgočasno zimsko popoldne je na Pogorji. Težke, debele megle se vlačijo po robih in mrzla burja piše in se igra s snežinkami. Oglasi se zvon. Trikrat na kratko zapoje.

»Obhajilo,« zakliče cerkvenik skozi vrata v župnišče, »na Osojah je Bregarica zbolela.«

Kmalu sta na potu duhoven in cerkvenik. Ako bo šlo vse gladko, bosta ob petih zopet doma. Hitela bosta tembolj, ker je takrat že sveti večer. Vesel je bil duhoven, ko je v pol-drugi uri prišel do Bregarja in previdel dobro gospodinjo, ki bi težko čakala božičnega dne.

Ob petih je res prišel domov v najhujšem mrazu od potu ves premočen. Mrak se je vlegel na vrhove in luč je že gorela v sobi, ko se je duhoven vrnil. Peč je bila gorka in ves truden se nasloni na klop ob peči. Mati, ki mu je gospodinjala v samotnem župnišču, prinesla mu je gorkega čaja, da se ž njim pokrepča.

»Huda pot, kaj ne da, dragi Anton?« mu reče, ko postavi čaj na mizo.

»Hvala Bogu, huda, pa potrebna,« odgovori duhoven, »morda je že Bregarica umrla. Huda pljučnica, zdravnik daleč, smrt skoraj gotova.«

Duhoven izpije čaj, nasloni se zopet ob klop pri peči. Malo hoče zadremati, da bo okrepčan lažje opravil brevir in polnočnico.

Kako lepe so molitve na sveti večer!

»Gospod, odpri moje ustnice,« šepeta duhoven, »in moja usta bodo oznanjevala Tvojo slavo!« In potem nadaljuje: »Danes vedite, pride Gospod in jutri bote gledali njegovo slavo...«

Burja zacvili okoli voglov, okna zašklepetajo in bele snežinke se zaletavajo v okna in padajo na tla.

»Hvala Bogu, da smo doma,« vzdihne duhoven in se zopet zamisli. Gorko mu je in spanec se zopet oglašja pri utrujenem župniku.

»Crastina die delebitur iniquitas terrae, jutrajšnji dan bo uničena krivica zemlje,« šepeta in zadremlje...

Nič ne sliši, ko se odpro vrata, in ko vstopi mati z lepimi jaslicami ter jih postavi na klečalnik. Mati pogleda po sinu, razveseliti ga je hotela z jaslicami, pa sedaj vidi, da spi.

»Naj počiva,« pravi, »truden je; bo pa potem bolj vesel, ko se vzbudi in vidi pred seboj božične jaslice in polno lučič okrog njih.« Tiho, kakor je prišla, zopet odide po stopnjicah doli v svojo sobo. Ko se vsede, začuje zunaj težke korake in sneg škriplje pod njimi.

»Moj Bog, kaj bo!« vzdihne, ker sluti zopet novo pot za sina. Ob tem poznem večernem času navadno nikdo ne prihaja h gospodu. Vstane in posluša. Koraki se približajo in obstanejo pred vratmi. Nekdo s čevlji buta ob kame-

niti prag in si otresa sneg s čevljev. Takoj zapoje hišni zvonec.

»Kdo je zunaj?« zakliče mati.

»Hitro odprite! Gospod naj takoj pride. Nesreča se je zgodila! Le hitro! Jaz sem, Tone iz malna.«

Mati vsa preplašena odpre vrata in krepak mladenič stopi v vežo. Obraz mu je rdeč, težko diha in ob njegovih brkah mu molé navzdol cofi ledú.

»Gospod je komaj pred dobro uro prišel domov od obhajila z Osoj. — Ali je nevarno?« reče mati.

»Dva sta se smrtno poškodovala, le hitro! — Saj ne bo tako težko, seboj imam sani in namestu po ovinkih bova v dolino zdrdrala kar po drči na saneh.«

»O moj Bog! Saj jih do polnoči ne bo nazaj,« stoka mati in hiti po stopnjicah klicat gospoda.

»Anton, čuj, nekdo te kliče.«

Pa sin je tako trdno spal, da ga je morala prijeti za roko, da se je vzbudil.

»Deus in adiutorium — Gospod, hiti mi pomagat,« vzdihne duhoven, se vzdrami, pogleda v razsvetljene jaslice in na mater.

»Kaj je?«

Mati se skoro ne upa z besedo na dan.

»Tone iz malna te kliče.«

»Povej mu, da takoj pridem.«

Mati gre po stopnjicah in vesela je, ker je sin tako voljan.

»Ali sem res zaspal?« Pogleda na uro in se napravi. »Tone iz malna. To je dolga pot. Najprej gori, potem pa globoko doli v grapo. Šest je ura. Poldrugo uro doli, če greva po drči, in tri ure in pol nazaj, torej pet ur; če bo šlo vse po sreči, bom do polnoči lahko doma.«

Duhoven hitro stopi v cerkev po Najsve-tejše in hajdi: Tone z lučjo naprej, on pa za njim. Eno uro imata navkreber do Razpotja, tam ima Tone pripravljene sani in v pol ure sta pri malnu. Vroče je bilo obema, dasi sta bila oba odeta v sneženo skorjo, ko dospeta do Raz-potja. Duhoven se vsede na sani, bil je vajeen takih potov, zavije se v suknjo, Tone pa zadaj priklene težko verigo, vrže in pritrdi nanjo debelo plahto, da ne bi sani preveč odskakova-le in prehudo drvile v dolino.

In šlo je navzdol kakor blisk. Kdor se je kdaj vozil iz Sv. Lušarij, ve, kako hitro gredo sani v grapo. Čim večja je strmina, tem hitrejše lete sani, le kjer je kak napet porobek, ustavijo se za hip in kmalu zopet zašušte v nižavo, vedno navzdol. Tema je bila in sneg je pokril vse pobrežje; tudi drča je bila s snegom zasuta. V tako visokem snegu Tone še ni vozil s sanmi, tako temne noči tudi še zlepa ni bilo in sani še nikoli niso tako odskakovale. Vendar kakor je Tone poznal ta kraj, morala sta biti kmalu

doma. Ko se bližajo sani strmemu porobku, zasedi Tone svoje drže v sneg, sani obstanejo, on pogleda nazaj, pa sani so bile prazne, duhovna ni bilo nikjer . . .

»Kje je župnik?« vprašuje Tone in zakliče: »Ho—o—oh!«

Odmeval je glas po belem obrežju, toda odgovora ni bilo nobenega. Težko je bilo Tonetu. Krepak je bil in pogumen, a tukaj ga je prevzel strah, kaj bo. Takoj pusti sani na svojem mestu in gre iskat duhovna po saninem tiru.

Noč je še vedno temna in težko mu je gaziti po drči navzgor. Bolj po umu, kakor z očmi si določa smer, kamor hoče iti. Najbolj pazi na porobke, kjer sani najbolj odskakujejo. Ob takem skoku je moral gospod pasti s sanij. Pa kako da ni nič zapazil? Toda kdo bo slišal v tem drvenju, tudi če je kaj zaklical. Od časa do časa se je Tone oglasil. Na neki ravnici pa zapazi kamen in se spomni, s kako silo so ob njem na potu navzdol odletele sani. Tam se vstopi in zopet vpije. Ko gleda po snegu, opazi na njem drobno, črno stvar. Res, bil je klobuk duhovnov.

No sedaj on ni daleč odtod, si misli Tone in zopet zavpije. Kot odgovor začuje slab glas:

»Pomagajte!«

»Tu sem, gospod, kje pa ste?«

»V snegu ležim, a ne morem se ganiti, ker imam zlomljeno nogo.«

Tone takoj opazi duhovna, skoro vsega v snegu.

»Hvala Bogu, da sem Vas le dobil! Da, nesreča nikoli ne počiva. Moj Bog, kako prideva nazaj,« vzdihne Tone in prime duhovna, kolikor Tonetu mogoče, lepo, župnik pa šepeta molitev in objemlje z rokami Najsvetejše . .

[* * *

V malnu doli so že silno težko čakali, in hodili gledat, kdaj da pride Tone z gospodom. Dva smrtno ranjena sta ležala v malnu pri peči, vsakemu so za silo postljali na enem koncu peči. V visokem snegu sta izgubila sled poti, zašla sta na neko pečino in od tam zdrknila v propad, kjer so jih mlinarjevi našli; zlasti so se bali za enega, da jim kar ne ugasne.

Mlinar stoji pred vratmi.

»Ali nič ne slišiš zvončka?« ga vpraša mlinarica v veži.

»Nič ne slišim. Pa vendar Tone ni zgrešil pravega pota?« reče mlinar.

»Da bi se jima le kaka nesreča ne bila prigodila,« dostavi v skrbah mati.

»Čakaj, sedaj se mi zdi, da nekaj ropota. — Da, koraki so! Toda zdi se mi, da le en sam gre in še ta silno počasi,« pravi mlinar.

V tem pa je prišel Tone do vrat, na saneh pa je ležal župnik!

»Kaj se je zgodilo?« vzklikne mlinar.

»Iz sani je gospod padel in si zlomil nogo!« odgovori Tone na kratko, dvigne župnika in ga nese v hišo.

Z največjo težavo duhoven previdi oba bolnika, eden je umrl, ko mu je ravno podelil zadnji blagoslov. Ves utrujen se duhoven po dovršenem svetem opravilu zlekne na posteljo in vzdihne:

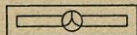
»Hvala Bogu tudi za to!« — Mlinarjevi takoj prineso snega in ga devljejo na zlomljeno nogo in hitro pošljejo po zdravnika v mesto.

* * *

Na Pogorji tisto leto ni bilo polnočnice. No, pa saj tudi ljudi ni prišlo veliko, ker jim je branila v cerkev silovita burja. Ljudje so nekaj časa molili v cerkvi ter šli domov, rekoč: »Danes so pa pri nas angelji opravili polnočnico, kakor prvikrat v Betlehemu.«

Proti jutru je prišel sel iz malna materi v župnišče povedat, kaj se je zgodilo gospodu na potu. Mati je ono leto imela žalostni Božič.

Tam doli v malnu pa sta ležala dva bolnika in en mrlič.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000510640

